

VÁLTOZÓ VALÓSÁGUNK

A művelődés központi kérdése: a munkásműveltség

Interjú Géczy János elvtárral, az MSZMP Nógrád megyei Bizottságának első titkárával.

– Társadalmunk minden területén cselekvésre mozgósító érdeklődést, egyetértést váltottak ki az MSZMP Központi Bizottságának márciusi ülésén született határozatok. Mit emelne ki Géczy elvtárs e kétségkívül határozott távlatokat megszabó és egyben gazdag cselekvési programot adó döntések jellegéről, különös jelentőségéről szólván?

– A Központi Bizottság ez év márciusi ülésén kétségtelenül szocialista fejlődésünket alapvetően befolyásoló döntések születtek. Nem ok nélküli tehát az az élénk visszhang, amit itthon és külföldön egyaránt kiváltottak. De éppen némely kommentár túlzása, „félreértése” szükségessé is teszi, hogy az újszerű vonásokat sem hagyva említés nélkül, különösen hangsúlyozzuk ezeknek a határozatoknak mindenkor általános politikai céljainkkal egybehangzó, három évtizedes politikai gyakorlatunkat kiteljesítő jellegét.

Mindenekelőtt azt kell kiemelnünk, hogy mindaz, ami a Központi Bizottság márciusi ülésén határozattá fogalmazódott, valójában kifejeződött és kifejeződik pártunk minden eddigi döntésében, mindennapi munkánk egészében. A párt mindig köteleességszerű figyelemmel kísérte a munkásosztály helyzetét, életkörülményeit. Olyan politikát folytatott, amely folytonosan kifejezte a munkásság távlati és napi érdekeit. Ebből következik az is, hogy időközönként elemzi a változásokat, levonja a következtetéseket, kijelöli a tennivalókat. És határozatokban fogalmazza meg azokat: párt- és állami intézkedésekben. Az említett határozatok helyes értékeléséhez elkerülhetetlen tehát, hogy figyelembe vegyük a folyamatosságot, az előzményeket: ez esetben például a X. pártkongresszus és az azt követő rész döntések egész sorának szerepét. Hiszen pártunk X. kongresszusának határozatában egyértelműen kifejeződik, hogy a munkásosztály vezető szerepe és politikai képviselete között közvetlen összefüggés van, hogy ennek a megvalósított napi politikában kell kifejezésre jutni. S hogy ez megköveteli a munkásság politikai képzettségének, műveltségének, közéleti jártasságának, különféle testületekben való képviseleti arányának növekedését.

Politikai törekvéseink változatlanosságát hangsúlyozzuk tehát akkor, amikor a munkásosztály vezető szerepének, s ezzel összhangban a munkássággal és a társadalommal szembeni igények kielégítésének fontosságát kiemeljük.

De éppen a kérdés súlya, a fejlődés hozta változások, menet közben szerzett tapasztalataink szükségessé tették azt is, hogy a határozatokban rögzített program új minőségi vonásokkal bővüljön. Itt van helye az újszerűség emlegetésének, amikor arról beszélünk, hogy az eddigiéknél komplexebb értelmezés jutott szóhoz a helyzet-elemzés és a feladat kijelölés során, és az eddigiéknél nagyobb intenzitást várunk el a társadalom minden területén a programot megvalósító mindennapi munkában. Azt kell felismernünk, hogy a társadalom vezető erejét fejlesztő program nem korlátozható csak bér és csak gazdasági, csak képviseleti és csak ideológiai vagy kulturális feladatokra. A munkásosztály életét, tevékenységét, társadalmi szerepét egészében érintő feladatrendszer megoldásáról van szó. Erre a szintézisre figyelve kell tehát értékelnünk és valóra váltanunk az egyes rész döntéseket. Fokozott munkatempóval és felelősséggel – a társadalom minden területén végzett folyamatos napi politikai gyakorlat során.

– Nyilván a megyét sem érte kétségtelenül a Központi Bizottság határozata. Milyen tapasztalatok birtokában fogalmazódnak meg a Nógrád megyére vonatkozó közvetlen és távlati tennivalók?

– Már a X. pártkongresszust megelőző, 1970. évi megyei pártértekezlet hangsúlyozottan igényelte a nógrádi munkásság közéleti aktivitásának növelését, műveltségének, művelődési feltételeinek fejlesztését. Nyilvánvaló, hogy ez a feladat nem lehetett a „sok közül egy”, sem reszortkérdés, hanem társadalompolitikai programunk központi feladatává kellett válnia. Az általános elvi-politikai okok mellett ezt követelte a sajátos megyei helyzet is. A gazdasági struktúra megváltozása a szénbányászat termelésének csökkenésével, új üzemek létesítésével, s a régiek rekonstrukciójával járt együtt. Ez, és a fokozódó mértékű urbanizáció igen nagy társadalmi mobilitást idézett elő. Néhány adat arra vonatkozóan, hogy milyen jelentőssé vált az utóbbi időszakban például a munkásság létszámának növekedése és átrétegződése: 1960 és 1970 között több mint tízezer fővel nőtt az iparban foglalkoztatottak száma. Tíz év alatt két és félszeresére nőtt a munkát vállaló nők aránya, s mintegy háromezer fővel emelkedett a harminc éven aluli munkások száma. Számítsuk hozzá mindehhez az ipar sokoldalú minőségi változásait, fejlődését, s láthatóvá válik tennivalóink összetettsége, sürgető volta.

Céljaink megvalósításához több irányban, sokféle eszköz felhasználásával láttunk hozzá, s jelentős erőfeszítéseink az elmúlt négy évben is konkrét eredményeket szültek. A legkülönbözőbb fórumokat vettük igénybe a közművelődésben dolgozók, az üzemi párt-, tömegszervezeti és gazdasági vezetők szemléletének alakításakor. Az volt a célunk, hogy a munka általános kiinduló tételévé tegyük: a munkásművelődés fejlesztése politikai kérdés, a munkásság vezető szerepével összefüggő kérdés. Az említetteknek s maguknak a munkásoknak a körében is olyan közfelfogást, értékrendet kell kialakítanunk, amelynek alapjáról helyesen ítélik meg a művelődés társadalmi szerepét, kapcsolatát a munkások vezetőkézségével és más társadalmi rétegekre gyakorlandó hatását.

Felhasználtuk e célra a politikai munka különféle lehetőségeit, támaszkodtunk a kulturális élet, a sajtó eszközeire, vizsgáltuk a munkásság egyes rétegeinek izlés- és igény szintjét: olyan átfogó elemzést bonyolítottunk le, mint például a másfélezer salgótarjáni üzemi munkást érintő művelődésszociológiai vizsgálat.

Munkánk során úgy láttuk, hogy a munkásosztály társadalmi szerepének erősítését, helyzetének további javítását a megyében politikánk alapvető kérdéseként s ugyanakkor – s éppen ezért – mindennapi feladatként értelmezzük. A központi intézkedések kedvező hatásának is köszönhetően felélénkült, rendszeresebbé vált az ezirányú munka minden területen.

Persze, beszélnünk kell bizonyos – viszonylagos – elmaradásról is. Arról, hogy a helyes értelmezés, a feladatok végrehajtása több helyütt éppen a napi munkában nem érvényesül még igazán, a gyakorlati megvalósítás végeredményben elmarad a társadalmi fejlődés szükségleteitől. Van, ahol a munkásosztállyal kapcsolatos összetett feladatrendszerrel csak bérkérdések megoldására, vagy a képviseleti arányokra korlátozzák. Rossz ez az értelmezés, mert a munka így csak szűk fronton bontakozik ki és számos cselekvési lehetőség marad kihasználatlanul. A nagyüzemi pártbizottságok például a munkások művelődéséről gyakran túl általános irányelveket fogalmaznak meg, az alapszervezetek nem használják ki éppen a helyi nevelési-ösztönzési lehetőségeket. A gazdasági vezetés megelégszik a szakképzés anyagi feltételeinek biztosításával és a szervezéssel, de már az átképzésre, a többféle szakképzés biztosítására sem vállalkozik szívesen – mert fél a fluktuációtól. A közművelődési intézmények jelentős energiát vesztenek azzal, hogy riva-

lizálnak a „tanácsi”-„szakszervezeti” határán. A szakszervezetek passzivitásának tudható be, hogy a rendkívüli lehetőségeket is bizonyító szocialista brigádmozgalom kulturális szempontból még ma sem eléggé felel meg a társadalmi igényeknek.

– Miért kap most ilyen különös hangsúlyt a munkások művelődésének feladata?

– Ismételten hangsúlyozom, hogy a munkásművelődés kérdése szervesen összefügg a munkásosztály szerepének erősítésével. Olyan kifejezetten politikai kérdés, amit nem lehet és nem szabad egyes intézmények, szervek vagy egyének reszortfeladatának tekinteni. Ha ezt nem ismerjük fel, vagy ha csak a munka egyes részeleseit emeljük ki, akkor hátráltatjuk, visszafogjuk a fejlődést más területeken is. Tehát társadalmi munkamegosztás kell: állami szervek, munkahelyi vezetők, szakszervezetek és munkáskollektívák összefogása a pártszervezetek irányításával.

Ahhoz, hogy a munkásosztály politikai súlya, szerepe tovább növekedjen, feltétlenül növelnie szükséges műveltségét. Mert erről az alapról fejleszthető a munkás közéleti aktivitása, szerepe és tevékenysége a különféle testületekben, a párt politikájának végrehajtásában. Vagyis: a politikai érdek, a társadalom érdeke, a munkásosztály érdeke teljes mértékben azonos az egyes munkás elemi egyéni érdekével. Ennek tudata kell, hogy készítse a munkást politikai, általános és szakmai műveltségének gyarapítására. Ehhez pedig azért van szükség a társadalom és a munkás művelődésről alkotott felfogásának, a közgondolkodásnak befolyásolására, mert a művelődés területén kiharcolt előnyök nem mérhetők olyan közvetlenül, mint például a lakás- vagy bérkérdések esetében. Azaz: ma még mindig maguk az érdekelték sem ismerik fel, hogy a műveltség gyarapodása milyen fontos feltétele helyzetük általános javulásának.

– A Központi Bizottság döntését követően Nógrád megyében is megkezdődött a munkásművelődés fejlesztésével kapcsolatos feladatok kimunkálása, a hatékonyabb, céltudatosabb munka feltételeinek kialakítása.

– Az előbb elmondottak értelmében is, a munkásság politikai-ideológiai, szakmai és általános műveltségének együttes fejlesztését hangsúlyozzuk. Figyelmünket több területre is koncentrálnunk. A közoktatásban rendkívül fontos a fizikai dolgozók gyermekeinek oktatási-nevelési-művelődési feltételeit javítani, továbbfejleszteni a szakmunkásképzést. A felnőttek művelődésében kulcsszerepe van a munkahelynek: itt az újfajta vezetői felfogás általánosítása, a megyében nemes munkásmozgalmi-művelődési hagyományok élesztése, a tömegszervezetek és mozgalmak aktivizálása a feladat. Koordinációra van szükség továbbá a munkahely és a lakóterület e munkában érdekelt társadalmi-politikai tényezői között. Mivel a megyében igen magas az új, az átképzett, a bejáró munkások aránya, ezért céljainkat csak igen differenciált tevékenységgel érhetjük el. Nézzük részterületenként!

A napi munkaerőszükséglet kielégítéséhez egyre halaszthatatlannabbul szükséges a szakképzés ügyének rendbetétele. A foglalkoztatottsági struktúra változásaihoz egyre kedvezőbben igazodik az ifjúság szakképzési rendszere. Folyamatosan javítanunk kell a feltételeket: az erőket a megfelelő színvonalú-tartalmú képzés biztosítására kell összpontosítanunk. Jelentős változást hoz majd ezen a téren többek között a salgótarjáni szakmunkásképző intézet működési körülményeinek megújulása... A felnőttek körében megérett a megújulást látva, úgy vélem, fel kell készülnünk rá, hogy már a közeljövőben egyre több betanított munkás kívánja megszerezni szakmunkás és a középfokú (például szakközépiskolai) végzettséget. Ezt felismerve, rugalmasabban kell eljárunk az általános és középiskolai kihelyezett osztályok szervezésének engedélyezésekor. A továbbképzéssel kapcsolatos gondjaink lényege, hogy bár szükségét felismerik, s meg is kezdődött a központi intézkedések végrehajtása, számos üzemünkben mennyiségi szemlélet uralkodik, szétforgácsolódnak az erők, nem eléggé a munkások érdekelttségével, érdeklődésével találkozó, nem eléggé színvonalas a tananyag. Ellenpéldaként hadd hivatkozzak a salgótarjáni síkúveggyárnak a felnőttoktatásban elért sikereire. Ott ugyanis az üzemezetés nem egyszerűen felismerte a tanulás szükségét, hanem a lehetőségek megteremtésén túl – munkaidőkezdésmennyel, jutalomszabadság-

gal, előlépési előny biztosításával – egyénileg érdekeltté is tette a dolgozókat. Az eredmény: két év alatt százharminckilencen tettek eredményes általános iskolai vizgát (nagyraosztott és segédmunkás) és százhatvanhatan tanulnak jelenleg (kétharmadrészben munkások) gimnáziumban. Nos, ez a tervszerű bátorság látszik a járható útnak másutt is.

Nem kisebb jelentőségű az előbbieknél a politikai-ideológiai műveltség emelése. Erősíteniünk kell a munkás-szemlélet hatását más társadalmi rétegekre, a munkásság közéleti jártasságának és aktivitásának, a vezetésben való részvételének és véleménynyilvánításának súlyát. Ezért maguknak a munkásoknak a szemléletét is állandóan gazdagítanunk kell a párt politikájának, a marxizmus-leninizmus ideológiájának szellemében. Megkülönböztetett figyelemmel kell tehát kísérenünk, hogy elég differenciáltan és színvonalasan történjen-e a pártoktatásban igen nagy számban résztvevő munkás képzése. Gondolkodnunk kell arról, hogy miképpen növelhető arányuk a pártoktatás magasabb szintjén. Meg kell vizsgálnunk, hogy a politikai, ideológiai és társadalomtudományi műveltséget fejlesztő munkában hogyan javítható tovább a különféle szervezetek, intézmények munkamegosztása és együttműködése.

A művelődés, a munkásművelődés ügye nem lehet kampány és reszortfeladat. Vissza kell adnunk a kulturális nevelőmunkának azt a rangot, amely a munkásmozgalom hagyományaként régen megillette. Mert ne feledjük el, hogy a mozgalomnevelte harcosait, művelődésük fóruma is volt. Erre éppen Nógrád megyében, Salgótarjánban kell emlékeznünk. Itt, ahol a munkásság mozgalma a tudás, az olvasás, a művészetek iránti fogékonyságra nevelt, aktív művelődésre szoktatott, gazdag munkásművészeti tradíciókat teremtett. Most sem kisebb a feladat – de nem kisebb a munkáskollektívákban, főként a szocialista brigádokban rejlő lehetőség sem. Minderre nem eléggé figyelni nemcsak hiba lenne, hanem bűn.

– A művelődés konkrét Nógrád megyei területeit számbavéve milyenek ítélik meg Géczi elvtárs a munkásság műveltségét fejlesztő munka feltételeit?

– Amikor határozottan szélesíteni akarjuk a rendszeresen művelődő, környezetüket meghatározó módon befolyásolni képes munkások körét, természetes körülmény, hogy reálisan mérjük fel a feltételeket. Pontosan azt: miért, hol és hogyan művelődik ma a munkás.

Számolnunk kell például azzal, hogy napjainkban a művelődés számottevő része folyik az otthon keretei között. Mivel pedig az életszínvonal emelkedése csak növelni fogja a saját tévé, rádió, magnetofon, lemezjátszó, könyv számát és népszerűségét – ez a sajátosság a jövőben is megmarad. Akkor viszont messzemenően figyelembe kell venni a feltételek javításakor. Részint úgy, hogy például javítjuk a TV második programjának, a Petőfi-rádióé a megyében még minimális vételi lehetőségeit; részint úgy, hogy központiilag ösztönözzük ezeket a nagyhatású tömegkommunikációs eszközöket gondosabb, a munkások műveltségi helyzetét, érdeklődését és érdekét jobban figyelembe vevő műsorpolitika kialakítására.

A másik számottevő terület – a művelődési intézmények hálózata – más természetű gondokkal küszködik. A közönségnek a művelődés minősége iránti, emelkedő igényeit a jelenlegi objektumok többsége nem tudja kielégíteni. Egy részük – köztük a régi munkásoké – korszerűsítése nem történt meg, pedig határfokok csak az anyagi-tárgyi feltételek javulásával növekedhet; más részük szinte már lebontásra vár. Az újonnan települt üzemek többsége ma még nem képes például művelődési intézmény létesítésére pénzt áldozni. De az új lakótelepeken sem épültek fel az előírt köz-művelődési intézmények, tehát ezek közvetlen ellátottsága is meg lehetőségen hiányos. Az elképzelések szerint a tanács és a közép-üzemek közös összefogásával építhetők fel egy-egy lakótelep kulturális közintézményei. S mivel anyagi erőink végesek, erőinket ott kell koncentrálnunk, ahol legközvetlenebbül a munkástömegek igényeit elégítjük ki.

Nem igaz, amivel szkeptikus vagy meghasonlott szószólók érvelnek: hogy nem kell más az embernek, mint a kártya, a biliárd és az ital. Jó program kell, minőségi választék, s lesznek hozzá aktív közreműködők is. Ezt régi munkáskulturális tradíciók és mai példák egyaránt bizonyítják. Új és új eszközöket kell bevetni a kulturális értékek és a munkásság közötti kapcsolat további elmélyítése érdekében. Milyen jó szolgálatot tett például a képzőművészek és

az üzemek között létrejött szocialista szerződés: anyagi biztonságot adott a művészeknek, mindennapos kapcsolat alkalmát a munkásokkal, lehetőséget problémáik, véleményük megismerésére. A munkásoknak pedig módot a korszerű művészi megoldások értőbb elfogadására, izlésük fejlesztésére. Ezért hasznosak a munkásközönység gondolkodásmódját, izlését formáló képzőművészeti kiállítások és a szabadtéri szoborkiállítás is. S nagyobb, megnövekedett társadalmi haszna miatt tetszik az újjáalakult Palócföld is: a folyóirat munkáscarculata, kritikus, de a pozitív példa erejével befolyásoló jellege, mai közvetlen társadalmopolitikai kérdéseket elemző írásai

szívnálisan egybehangzók itt vázolt törekvéseinkkel. Nem nyújtva tovább a példák sorát: mind több csatornán kellejuttatnunk a kultúra értékeit a munkásokhoz.

A konkrét tennivalók többágúak és több szintűek. A cél: a művelt, közéleti munkásnak kell a közgondolkodás értékskáláján élre kerülnie, és általános típusná válnia. Ehhez szükséges valamennyiünk céltudatos, folyamatos, konkrét munkája. Így valósulhat meg egyre teljesebben és gazdagabban művelődéspolitikánk központi célja: a munkásműveltség.

Lejegyezte: 1974. június 6-án Kassai-Végh Miklós

Dokumentum

„A szocializmus teljes győzelmének három alapvető belső társadalmi feltétele közül az első, a munkáosztály politikai hatalma hazánkban megvan.

A második a kapitalista kizsákmányolás megszüntetése, alapjaiban megtörtént, a szocialista, osztály nélküli társadalom építése folyik. A harmadik feltétel megteremtése, az emberek gondolkodásának szocialista átforgatása megkezdődött. Törvényszerű, hogy a legszélesebb tömegek, valamennyi dolgozó gondolkodásának megszabadítása a kapitalista, kispolgári maradványoktól, az emberek tudatának szocialista átforgatása tömegmértékben nem előzi meg, hanem csak követi a politikai hatalom meghódítását, a tökéletes társadalmi rendszer felszámolását. Törvényszerű az is, hogy az emberek gondolkodásának átforgatása a leghosszabb, a legtovább tartó folyamat valamennyi alapvető társadalmi folyamat közül... Az emberek gondolkodásának szocialista átforgatását fejleszteni és gyorsítani a szocializmus ügyének teljes győzelméhez elengedhetetlenül alapvető társadalmi feladat. A tömegek gondolkodásának fejlesztésében a közoktatás, a tudomány, az irodalom és a művészetek jelentősége döntő...

A szocializmus építésének általános – és nemcsak kulturális – feladatai mind több és több jól képzett, alapos általános és szakműveltséggel rendelkező dolgozót követelnek meg az élet valamennyi területén. A szocialista fejlődés törvényszerű velejárója, hogy törvényszerűen emelkedik a dolgozók kulturális és technikai színvonal, és nő az értelmiségiek száma. Csakis ezen az úton biztosítható a szocializmus fölénye a kapitalizmus fölött, s csakis így lehet mind magasabb szinten kielégíteni a néptömegek szüntelenül növekvő anyagi és kulturális igényeit. E folyamat végső eredménye a szellemi és fizikai munka közötti lényeges különbség megszüntetése lesz.” (Az MSZMP Művelődési politikájának irányelvei; Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1956–1962. Kossuth Bp. 1973 243–257.)

Korunkat a társadalmi forradalmak és a termelőerők nagyarányú növekedése mellett a tudományok rendkívül gyors fejlődése és társadalmi szerepük megnövekedése jellemzi. A kibontakozó tudományos-technikai forradalom hatására elmélyülnek ismereteink a természetéről és a társadalomról, átalakul a termelőerők szerkezete és színvonala. A tudomány sokféle módon hat a társadalom tudatára, az oktatásra, a művelődésre, az egészségügyre, az élet- és munkakörülmények alakulására, eredményei fontos tényezőként jönnek számításba a politika, a nemzetközi kapcsolatok formálásában.

A fejlődés nyomán átalakulóban van maga a tudományos tevékenység is. A tudományos kutatás volumene egyre inkább iparági méretekkel jellemezhető, s a társadalmi tevékenység egyik szervezett – egyes területeken az iparszerű termelés jegyeit felmutató – ágazatává válik. Gyarapodik a különféle típusú kutatóhelyek hálózata, a kutatómunka anyagi, technikai, személyi bázisa és fokozódik a figyelem a kutatómunka szervezetével, működésének mechanizmusával, a kutatás eredményességével összefüggő

kérdések iránt, s jelentősen nő a hatékony kutatásszervezés szerepe. Gyorsul a tudomány eredményeinek gyakorlatban történő hasznosulása.

A tudomány szerepének növekedése világjelenség, de nem független az adott társadalmi viszonyoktól. A tökéletes társadalomban is növekszik a tudomány jelentősége. A tudományos eredményeket ott is tömegesen felhasználják a termelésben. A tudományos-technikai forradalom – a termelési viszonyok korlátai miatt – egyben el is mélyíti a tökéletes társadalom kibékíthetetlen ellentmondásait. A tudomány számos vívmánya – létrehozóinak szubjektív szándékától függetlenül is – a háborús fenyegetés és az erőszak eszközzévé válik.

A tudományos-technikai haladás a szocializmusban objektív társadalmi korlátoktól mentesen bontakozhat ki. A szocializmus és a kommunizmus lényegéből fakadóan igényli a tudomány segítségét, az a társadalom építésének egyik legnagyobb hajtóerejévé válik. A bővített újtermelési folyamatban növekszik a szellemi munka, a tudományos tevékenység részaránya, a kutatás legtöbb eredménye a nemzeti jövedelmet növelő tényezőként vehető számításba, s az egész társadalmat szolgálja. (Az MSZMP KB tudománypolitikai irányelvei; Kossuth 1969. 37–38 old.)

Az oktatásügygel kapcsolatos társadalmi követelmények megnövekedtek. A szocializmus magasabb szinten történő építéséhez, a tudományos-technikai forradalom hazai kibontakoztatásához műveltebb, marxista világnézetű, szocialista erkölcsű szakemberekre, egyre sokoldalúbb, közösségi személyiségekre van szükség...

Köznevelésünket iskolarendszerünk jelenlegi szervezeti kereteinek megtartásával kell továbbfejlesztelnünk: az iskola belső életét, az oktatás-nevelés tartalmát és módszereit kell korszerűsíteni. Erőfeszítéseinket elsősorban azokra a feladatokra koncentrálnunk, amelyek a további fejlődést is alapvetően meghatározzák, így – az általános iskolák fejlesztésére és a közöttük lévő színvonalbeli különbség csökkentésére; – a szakmunkásképzés fejlesztésére; – a középiskolák képzési célkitűzései, valamint a népgazdaság munkaerő- és szakember-szükségleti terve közötti összhang megteremtésére; – az irányítás szervezettségének, hatékonyságának növelésére, a bürokratizmus csökkentésére; – a fejlesztéshez szükséges személyi és anyagi feltételek megteremtésére, és hatékony felhasználására...

Az iskolai életben szélesíteni kell a tanulókat, a hallgatókat jogait, és növelni kell felelősségérzetüket. Az oktató-nevelő intézmények életét szabályozó dokumentumokban rögzíteni kell a diákönkormányzatok hatáskörét, biztosítva az úttörőcsapat, a KISZ-szervezetek önálló tevékenységét. Ki kell alakítani a nevelők és tanulók együtt munkálkodó közösségét. A KISZ váljék a tanulói közösségek szervezőjévé, a közszellem alakítójává, de őrizze meg önálló politikai-mozgalmi jellegét.” (Az állami oktatás helyzete, továbbfejlesztésének feladatai, Az MSZMP KB 1972 június 15-16-i határozata.)

„A szocializmus építése megköveteli az állandóan fejlődő termelést, a magasabb életszínvonalat és a közösségi életformát is. A szocialista társadalom további építése szakmailag jól képzett, a termelési kultúra és a munkaerőkölcs követelményeinek megfelelő, munkájukat tudatosan, célszerűen és termékenyebben végző, közösségi gondolkodású dolgozókat igényel. A szocialista ember formálása a társadalom fejlődésének elengedhetetlen követelménye, és mind nagyobb tömegek igénye.

A közművelődésnek hozzá kell járulnia a közéleti tevékenység fokozásához, segítenie kell a szocialista demokrácia további kiszélesítéséhez szükséges szellemi előfeltételek megteremtését.

A közművelődés nem szűkíthető le a kultúra, a műveltség terjesztésére, közvetítésére; fontos feladata a szocialista életmód, életforma és magatartás kialakításának segítése, a szocialista eszmékkel való értelmi-érzelmi azonosulás, a közösségi szellem, a cselekvő erő, a közéleti aktivitás fejlesztése.

A szocialista közművelődésnek elő kell segítenie olyan társadalmi légkör-kialakítását, amelyben az értelmes élet igényeinek kielégítése, a közösségi célokért végzett munka jelenti a társadalmi értéket, és ez kapja meg a legtöbb megbecsülést, ahol a fogyasztási javak megszerzése és használata ésszerűen történik, a tényleges szükségleteket követi.

Közművelődéspolitikánk fontos feladata, hogy hozzájáruljon a művelődési, kulturális egyenlőségek – s ezen túl a társadalmi különbségek – csökkentéséhez, és meggyorsítsa az egyéni-ség mind teljesebb kibontakoztatását.

A közművelődési munka fontos feladata elősegíteni azt, hogy a felnőtt lakosság a szocializmus mai és holnapi fejlődésének megfelelő kulturális színvonalon éljen és gondolkodjék, a műveltség tömegmértékűvé váljék.

Politikai-ideológiai, gazdasági-technikai érdekek egyaránt sürgetik a munkásművelődés következetes fejlesztését. A társadalom kulturális felemelkedése szorosan összefügg a munkáosztály műveltségi helyzetével: a munkásművelődés ügyét ezért alapvető fontosságúnak kell tekinteni. Elsősorban a nagyüzemekben, a szocialista brigádokban már kialakult, illetve alakuló, aktív művelődési igényekkel rendelkező közösségekre kell támaszkodni. Erőteljes segítségük fontos a heterogén összetételű (szakmunkás, beosztott munkás, segédmunkás), az eltérő műveltség és érdeklődési kör miatt is, hatásuk pedig túlnő a közvetlen (üzemi) környezetben.

A folyamatos és állandó művelődés szükségességének felismertetésében kulcsszerepe van a munkahelyi vezetésnek. A szakminisztériumok szerezenek érvényt annak az elvnek és gyakorlatnak, hogy a munkahelyen a vezetéssel járó kötelezettségek közé tartozzék a dolgozók művelődésének segítése.

Megkülönböztetett figyelmet kell fordítani az 50 kiemelt fontosságú üzem dolgozóinak művelődésére. A munkások műveltségének növelése érdekében terjeszteni és fejleszteni kell az eddig kialakult módszereket (könyvtárlátogatás, kedvezményes mozi-, színházbérlet akció), bővíteni a kulturális lehetőségeket. A szellemi és anyagi erők koncentrállásának meg kell javítani a (A közművelődés helyzete és fejlesztésének feladatai. Kossuth 1974. 59–60–61. oldal).

PRÓBAFÚRÁSOK

Előbbre akarjuk vinni a művelődés ügyét. Érezzük, hogy valami nincs rendben a művelődés területén; a kulturális élet számadatai csillapítják a kételyeinket. De nem megtévesztők-e ezek a számok? Vajon meggyőzően bizonyítják-e a közérdekű kultúrának, a belső igényből folytonossá vált művelődésnek a társadalom életében betöltött rangos szerepét? Társadalmi-gazdasági fejlődésünk arra kényszerít bennünket, hogy a kulturális gyakorlatot, a mindenki életében realizálódó kultúrát felzárkóztassuk ehhez a fejlődéshez. De vajon kényszerít-e mindenkit, s elmondhatjuk-e, hogy egyre inkább tudatosodik a kultúra általános szükséglete?

★

GYÖRIK FERENC szocialista brigádvezető, 45 éves. A Salgótarjáni Kohászati Üzemek egyik legnehezebb munkahelyén, az acélöntödei tisztítóműhelyben dolgozik a kollektívájával. Művezető, de osztályos társaihoz hasonlóan szakértelemmel bánik a vágóval, a köszörűvel, a lángvágóval, s a többi használatos szerszámmal.

★

– Milyen szakértelem kell az ilyen munkához?

– Nos, ehhez is kell, nemcsak a mérnöki feladathoz – mondja hamiskás mosollyal. – Igaz, felöntést levágni, öntvényhomokot letisztítani kevesen akarnak. „Fogdmeg munka” ez, akárhogy is vesszük. Az alapfogásokat tanfolyamon sajátítja el az ember, a többihez meg már erő és egy kis ügyesség kell. De megteszi a rutin is...

– Tehát szükségtelennek tartja az iskolázást?

– Lényegében nem. A nyolc osztály kell. Ez alapvető. De ehhez a munkához nem kell technikum. Szakmunkásképző sem, mert nem szakma.

– Önnek milyen iskolája van?

– Világéletemben kétkezi ember voltam. Megvan a nyolc osztályom, van háromhónapos pártiskolám, elvégeztem a marxista-leninista esti középet, majd az esti egyetemet...

– Azt mondta, ehhez a munkához nem kell magasabb iskola, s lám politikai egyetemet végzett. Szakmailag miért nem jutott tovább?

– Szerintem nem ellentmondásos, amit mondtam. S hadd erősítsem a véleményemet azzal, hogy jelenleg politikai gazdaságtan szakosítóra járok. S mindezt nem régen csinálom, mondhatni: idős fejjel. Látja, szakmailag már nehezebben ment a dolog. S nem azért, mert nem szeretek tanulni – vagy nem szerettem volna –, hanem azért, mert fiatalabb korban dolgozni kellett. Meg a tanulási lehetőségek sem voltak olyan kedvezőek, mint jelenleg.

– Tekintsünk távolabbra. Emlékszik-e az úgynevezett kulturális forradalom első szakaszára? Hol töltötte azokat az éveket?

– A felszabadulás Kemence községben ért. Ott éltek a szüleim. Ott voltam az EPOSZ létrehozásánál, de nem sokkal később, az első választásoknál már a Kommunista Pártnak teljesítettem küldönci feladatokat. Jöttek a falujárók, elkezdődtek az államosítások. A község papja a szószékről uszított a rendszer ellen. Akkor még fekete volt a hercegprímási birtok árnyéka. Agrárproletárok között nőtem fel, s akkor nem értettük pontosan a történeteket, csak azt éreztük, hogy jó lesz, ami jön. Akkoriban voltam én színjátész. Afféle műkedvelő. A faluban korábban is rendeztek előadásokat, annak a néhány módosabb gazdának, meg a falusi elitnek a gyerekei, akik csak együtt játszottak. Nagyon szeretünk volna mink is produkálni, így hát alakítottunk egy kis együttest. Köztünk és köztük azonban csak nehezen engedett fel a bizalmatlanság. Most meg tudom fogalmazni politikusan a választ, de akkor nem lenne igaz; abban az időben nem vizsgálgtuk, honnan törnek fel a kulturális igények. Valamit akartunk. Szórakozni, örülni, alkotni, alakítani a magunk kedvére...

– Ez a felszabadult vagy inkább elszabadult alkotó, alakító kedv nem hajtotta tovább?

– Hosszú lenne a története azoknak az éveknél! Nem is emlékszem, hogy a kezdeti lángolás hogyan változott pislo-

gássá. Talán a körülmények a hibásak? Vagy talán én vagyok a bűnös? Ugy érzem, hasznára voltam és vagyok a társadalomnak – még akkor is, ha nem lettem magasan képzett ember. De a fiam már egyetemet végez! A családalapítás, az önálló otthon teremtésének gondjai lekötötték az erőmet. Meg a mozgalom. Sok olyan közkeletű van a mozgalomnak, a pártnak, mint én vagyok; akiknek az aprómunkája nélkül kevesebb tanult ember lenne most ebben a társadalomban.

– Sohasem akart tanulni, valamilyen szakképzettséget szerezni?

– Szárnyaszegett próbálkozások maradtak a tervek.

– Bánja?

– Akár bánom, akár nem, ezen már nem változtathatok...

– Térjünk vissza a politikai képzéshez. Valószínű, hogy a társadalomtudományokhoz való nagyobb vonzódás kényszerítette mégis az iskolapadba.

– Az is. De sokkal nagyobb volt a belső kényszer, hogy helytállhassak a mozgalmi területen. Mondtam már, a munkánkhoz inkább erő és ügyesség kell, s nem diploma. De aki másokat akar oktatni, az előbb készüljön rá.

– Egyáltalán van-e ideje a saját kielégülésére művelődni?

– Ezt úgy érti, hogy szórakozni?

– Egy kicsit úgy is.

– Nem idő kérdése. Ha fáradt vagyok – s ez egyre gyakoribb –, csalogathatnak a legjobb szindarabra. S egyébként is. A színház rangos helyre sorolják a művelődési statisztikában, mégis kevesen járnak, mert ahhoz át kell öltözni. A vidékinek újra be kell jönni a városba. Ha egyáltalán közel lakik a városhoz. Mit választ inkább? A televíziót. Sajnos, de így igaz. Hat darab jegyünk van a brigád részére a József Attila Megyei Művelődési Központba, de ritkán akad gazdája...

– Nem érdekes a műsor vagy nem értik?

– Nézze, én eléggé érdeklődő természetű ember vagyok, mégis ritkán megyünk. Mi az oka? Valahogyan megelégszünk a magunk valóságával. A magamfajta ember mindennek keresi az anyagi hasznát. Ne értse félre, nem vagyunk anyagiak, csak valahogyan ezeknek a kultúrdolgoknak nem érzékeljük az értékét. A fiatalok jobban érzik az ízét a kultúrának...

– Elégedett tehát a fiatalabb korosztályok műveltségével?

– Nem. Meglepő ugye? No, a felnövő korosztályok általában lépést tartanak a technikai fejlődéssel. De mintha baj lenne az általános műveltségen belül a humán műveltséggel. Nem tudom, miből fakad. Azt látom, hogy okos elveink ellenére is gyakrabban kezeljük az embereket, mint munkaerőt, s nem mint embereket. Érzelmileg nagyon elszegényedtünk. Hol van már az ötvenes évek kollektivitása? Nem az akkori viszonyokat kívánom én vissza, de most sokkal inkább elmondhatjuk, hogy mindenki inkább igyekszik befelé fordulni, mint akkor. Pedig most sokkal nagyobbak és gazdagabbak a lehetőségek a művelődéshez, tanuláshoz, mint a mi időnkben volt. Sokan tanulnak is, meg művelődnek, de hiába minden, ha csak kevés jut el annak a felméréséhez, hogy neki sajátmagá-

nak mi a szerepe ebben a társadalomban. Szép beszámolók hangzanak el a jogokról, közte a művelődéshez való jogokról is, de vajon mikor csinálunk már tiszta lapot az ilyen kötelességek elszámoltatásáról is? Ebben látom a bajok okát...

★

JUHÁSZ LÁSZLÓ, villanyszerelő. A karbantartó és szolgáltató gyárrészleg egyik alapszervezetének párttitkára. Hosszú éveig aktív munkán dolgozott, azonban sérülése miatt anyagkezelői beosztásban dolgozik.

★

– Mi a párttitkár véleménye a művelődéssel kapcsolatos párt dokumentumokban megfogalmazott feladatok végrehajtásáról?

– Célzatos kérdést kaptam, így válaszolok. Hadd kezdjem a legalapvetőbbel, a párttag kötelességeivel. A szervezeti szabályzat egyebek között kimondja: „A párttag kötelessége, hogy sajátítsa el a marxizmus-leninizmust, fejlessze politikai tudását, gazdagítsa műveltségét.” Egyértelmű, igaz? Persze, most joggal fölteheti a kérdést, hogy hol tart ennek a kötelességnek a végrehajtásával a párttitkár. Mivel beszélgetésünknek nem a politikai műveltség problémaköre a tárgya, erre csak annyit: a választott tisztségemhez mértén rendszeresen képezem magam.

– Tehát akkor beszéljünk a közművelődés, az általános műveltség kérdéseiről!

– A párt X. kongresszusa állást foglalt, hogy társadalmunk szocialista fejlődésének egyik alapkérdése a dolgozók általános műveltségének emelése és szakképzettségének növelése. Mi a helyzet nálunk? A kohászati üzemek mindig híres volt a jó szakembergárdájáról. Most is jó ez a gárda. S különösen jó itt a karbantartóknál, még közelebbről a villamosoknál. Sok jó mérnökünk, technikusunk, szakmunkásunk van. Az iskolák jó alapot adnak a szakembereknek az induláshoz, a gyárba kerülésükkor azonban ez a helyzet egyeseknél javul, másoknál romlik...

– Mi az oka ennek?

– Többféle oka van. A legfontosabb talán az, hogy az emberek nagy része nem érzi a személyes érdekelttségét a művelődésben. De azt hiszem, az az ember nem is érezheti a személyes érdekelttségét szakmai műveltségének továbbfejlesztésében, aki nem talál kielégülést a munkájában; akinek nem veszik észre a jó „húzásait”, vagy nem részesítik megfelelő anyagi elbírálásban. Sok változata van ennek a témának...

– Azt akarja mondani, hogy a művelődési indítékok, illetve a gétek igen differenciáltak?

– Természetes. De ugyanígy szólni kell még egy nagyon lényeges dologról, az anyagi kérdéssről. Valamikor anyagi gondjaink voltak, meg olyan tanulási lehetőségek sem álltak a rendelkezésre, mint napjainkban. Most viszonylag jól keresnek az emberek. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint a jó üzemi légkör. A pártpolitikai és vállalati bérintézkedések szép összeggel növelték az emberek jövedelmét. De ha megvizsgáljuk, hogy ezt a megnövekedett jövedelmet milyen arányban fordítják az emberek művelődésre, elszomorító képet kapnánk...

– Rendelkezésre áll valamilyen összehasonlító adat?

– Nincs ilyen adat a birtokomban, de talán jobb is: ha csak a számokat néznénk meg, valószínű, hogy néhány vonatkozásban javulást is észlelnénk. Gondolok itt arra, hogy manapság több könyvet, újságot, folyóiratot vesznek az emberek. De vajon elolvassák-e? A hatékonyság mérése a gazdálkodásban is eléggé bonyolult, hát még milyen bonyolult és áttételes a kulturális életben. De valahogyan mégis mérni kellene, mégpedig rendszeresen, mert a csak számszerű adatok félrevezetnek.

– Azt akarja mondani, hogy „hazudik a statisztika”?

– Nem ezt, hanem azt, hogy nem mutatja meg a valóságot. Hiába van nekem ezer kötet könyvem, ha az csak dísz.

– Kissé eltértünk a szigorúan vett tárgyunktól. Itt a karbantartói munkakörben igen lényeges feladat a műveltség fokozása, de legalább a „felújító karbantartása”. Történik-e ennek érdekében valami a gyárban?

– Igen. Számos tanfolyam működik évről-évre a gyárban, amelyek azt a célt szolgálják, hogy a dolgozók lépést tarthas-

sanak az új technikával. Ezzel nincs baj. Ebben a gárdában a dolgozók döntő többsége érzékeli a magasabb technikai színvonalal járó követelményeket és igyekszik is lépést tartani. No, hiszen ezen a területen rohamosabb is a fejlődés, mint például ott, ahol csak egy gépet kell kiszolgálni. Ezt úgy értem, hogy változik azon a területen is a technika, de ott lényegében betanított munkáról van szó, míg nálunk, ha nem is alkotásról, de egy elromlott alkotás kijavításáról, ami nem kevésbé nehéz feladat.

– Lényegében rendben mennek a dolgok, ezt mutatják a válaszok. Eszerint az átlagnál magasabb kulturáltságú emberek dolgoznak ezen a területen. Vajon a szakképzettség növekedésével és rendszeres „karbantartásával” együtt jár-e az emberek egymás közötti viszonyainak a fejlődése is?

– Valahogyan az emberi viszonylatokban nem érződik ez a – szerintem viszonylag – jobb kulturális színvonal. Egyoldalú ez a műveltség. Szakműveltség, ami nélkülözhetetlen a mindennapi feladatok végrehajtásához. Enélkül nincs pénz, nincs több pénz. Sokszor kifogásolták már a dolgozók, hogy „kevés” az üzemi demokrácia. De amikor szólni kellene a különböző fórumokon – s nem is annyira a „kellene” a döntő, mint azt, hogy örömmel várnák –, akkor mély csend honol. Nincs mondanivaló? Nem hiszem. Sokkal inkább hajlok afelé, hogy nem tudják kifejezni magukat sokan – pedig a kulturáltságnak éppen úgy fokmérője a helyes beszéd, mint a jó írás. Ezen a gátláson pedig túl kell jutni, mert ez rossz az egyénnek, de rossz a közösségnek is. Az embereknek meg kell osztaniuk egymással ismereteiket, érdeklődésüket és kultúrájukat. Így lehetne aktivizálni mindenkit, hogy felkészültségének megfelelően vegye ki a részét a gyár dolgaiból, a közélet problémáinak a megoldásából, dekénszerűen is érezze magát műveltségének ápolására...

★

PALLA LÁSZLÓ, fiatal technológus a hengermű-gyárrészlegben. Néhány éve végezte el a miskolci műszaki egyetemet. Fiatal házias. Ambiciózus fiatalember.

★

– Ön nem salgótarjáni, más megyéből került ide, ugyanakkor csaknem öt évig egy nagyvárosban élt és tanult. Szülőföldje és egyetemi tanulmányainak színhelye ismeretében hogyan vélekedik Salgótarján és közvetlen környezete kulturális helyzetéről?

– Széleskörű a kérdés, egyszerűen nehéz erre válaszolni. De válasszuk szét. Valóban, én a Jászságban születtem, onnan származtam ide. Az a vidék mezőgazdasági vidék volt, ennek a „tájjellegnek” felelt meg a kulturális fejlődése is. Nehéz összemérni vele jelenlegi lakóhelyemet. Ami pedig Miskolcot illeti, ez esetben már sok párhuzamot találunk; természetesen Miskolchoz viszonyítva itt markánsabb a műveltség...

– Mit ért azon, hogy markánsabb?

– Azt, hogy nagyobb hangsúlyt adnak a politikai, mint az általános műveltségnek...

– S ez baj?

– Dehogyan baj! De ha a művelődés egyoldalú, az akárhogy is vesszük, káros. Egyetértek a marxizmus-leninizmus ideológiájával, ezt tanultam, magamévá tettem. Nagyon jól lenne, ha minden munkás legalább középfokon elsajátítaná ezt az ideológiát, de úgy, hogy eleven erővé is tudja változtatni. Nos, ehhez pedig elengedhetetlen az általános és a szakmai műveltség gyarapítása. De azt hiszem, nem ez a beszélgetés lényege, így térjünk vissza oda, hogy inkább a hozzám hasonló korosztályúakról szólok. Megítélésem szerint ezek a fiatalok – legyen bármilyen végzettségük – bátrabbak, nagyobb az önbizalmuk. Nem akarok kitérni ennek a pszichológiai és gazdasági okaira, de az okok között kétségtelenül szerepet játszanak a magasabb általános műveltséggel összefüggő okok is. A fiatalok mernek véleményt mondani. S ezek a vélemények többé-kevésbé jók. Koruknál és életkori sajátosságaiknál fogva a fiatalok lelkesebbek, s nem mentesen a forrófejűségtől sem. De szerintem ez nem baj, pontosabban szólva ez lenne a kisebb gond.

– Mi a nagyobb baj?

– A nagyobb baj az, hogy sok a rossz példa a fiatalok előtt. Ha egy tenniakarástól „megfertőzött” fiatal ember bekerül egy csapatba, ahol lendületüket veszített, irigy és anyagiasságot lát maga körül; látja és érzi törtetésüket, intrikáikat, vajon mi történik vele? Két választása lehet: betörik vagy megszökik.

– A fiataloktól sem lehet eltérni a fölényességet, a lekezelést és a tiszteletlenséget. Világmegváltó terveik nélkülöznek azt a tapasztalatot, amivel az idősebbek már rendelkeznek. Vajon azért tűrjék el a szeszélyeiket vagy műveletlen modorukat, mert iskolázottak?

– Szó nincs róla! Én a magam részéről helytelenítem, hogy sok fiatal egyenrangúnak tartja magát az idősebb, tapasztaltabb emberekkel. Ha ezt egy-két fiatal nem látja be, akkor azt mondom, bennük van a hiba. De amikor ez a jelenség tömegesen fordul elő, az már nevelési probléma, s ez meredeken összefügg a műveltség, a kultúráltság színvonalával. Ebben az esetben azután vizsgálat tárgyává lehet tenni a szülői ház, a munkahelyi közösség, a baráti kör, stb. műveltségi színvonalát, mert áttételesen ezek jelentkeznek a fiatal magatartásában.

– Maradjunk a munkahelyi közösségnél. Milyen az Önök munkahelyi közössége?

– Erre kétféleképpen válaszolhatok, de vagy innen, vagy onnan megkérdőjeleznék. Olyan a közösségünk, mint a hasonló nagy átlaga. Döntően egyetemet végzett műszaki emberekből áll. Fiatalokból. Akiiktől várnak valamit. A gyár vezetői, a dolgozók...

– Ne térjünk műszaki utakra. Mit gondol, Öntől – és kollégáitól –, az értelmiségitől mit várnak a munkások, a társadalom?

– Nem tudom, mire céloz. Valószínű, hogy emberséges irányítást, példamutató munkát és életet. Esetleg többet?

– Ha úgy teszem fel a kérdést, hogy elegendő, ha csak Ön tud valamit?

– Értem. Nos, én nagyon szívesen adok tanácsot, segítek azon, aki hozzám fordul. Lehet, hogy többet, sokkal többet kellene tenni, de nem tudom, hogyan. Gyakrabban beszélgetek dolgozókkal. Egyszerű kétékezi munkásokkal. Megdöbbenően nagy azoknak a száma, akiknek hiányzik az általános iskolai végzettsége. Igénytelenek, közömbösek...

– Nem érzi, hogy valahol itt kellene segíteniük?

– Lehet. Erre még senki sem kért. A kollégákkal sokat beszélgetünk a jelen és a jövő problémáiról, s mind gyakrabban kerül szóba a Tudományos Technikai Forradalom. Úgy érzem készületlenül állunk előtte. Pedig nem állhatjuk meg a helyünket, ha nem sikerül a megérkezéséig az általános műveltségi színvonal emelését elérni...

★

BOLYÓS LASZLÓ a karbantartó és szolgáltató gyárrészleg program csoportvezetője. A „Szocialista kultúráért” jelvényt kitüntetett „Petőfi” színjátszó szakosztály titkára. Jelenleg is színjátszó.

★

– Úgy érzem, egy kicsit „házon belüli” a kérdés. Ön jövőre ünnepli öntevékeny színjátszó hivatása gyakorlásának harmincéves évfordulóját. Hogyan látja az emberek kultúráltságát, műveltségét?

– Ne bolygassuk a múltat. Ha pedig a mai ember műveltségéről akarok szólni, azt mondom: attól függ, honnan szemlélem. Ha az iskolázottságot tekintem, akkor szép a kép. Persze sok baj van még az általános iskolai végzettség körül. Vagy ha a televízió nézőit veszem számba, az is nagy emelkedést mutat. Kétségtelen, hogy mindkettőnek jelentős a kulturális szerepe – sőt az iskolának meghatározó. De csak így szemlélve a helyzetet, nem kapunk átfogó, pontos képet.

– Kérem, fejtse ki a véleményét!

– Ez a gond nem mai keletű. S előbb hagy mondjak gyakorlati példákat. Valamikor volt a vállalatnál énekkar, rendeztünk fúvóshangversenyeket, nem is beszélve a színjátszók gazdag műsorairól. S ma mi van a Kohász Művelődési Központban? Szégyellem mondani...

– Vajon nem az egykori nagy látványos, kosztümös színdarabok iránti nosztalgia váltja ki a keserűséget?

– Nem. Azt már valamelyest elfogadtuk, hogy a látványos darabok korszaka lejárt. Kerestük az új utakat. Nagyon nehéz megtalálni, mert manapság már más a helyzet, mint egykor: fejlődött a kulturális ellátottság, belépett a tömegkommunikáció és közömbösebbek lettek az emberek. Kell-e ezeknél nagyobb konkurrencia? Azt hiszem, nem. Nyilván mély a probléma, és a művelődés, a kultúra minden területére kiterjed. Itt van például a mozi. Lehet, hogy rossz példa, de példa. Tíz éve vagyok a művelődési központban működő mozi üzemvezetője, s jól emlékszem a hatvanas évek elejére, amikor évente százezer néző fordult meg nálunk. Ma pedig ennek a negyede: huszoneg ezer. S amikor még Salgótarjánban nem működött színház, évente négy-öt színdarabot, operettet is bemutattunk. Színházpótló szerepünket betöltöttük, ennek is vége. Pedig még lehetne játszani, csak többet kellene törődni a dolgokkal...

– Pontosabban szólva, mivel kellene többet törődni?

– Az emberek differenciáltabb művelődési igényeinek a kielégítésével. Nyilvánvaló, hogy ez meghatározza a műsorpolitikát is, ugyanakkor erősen feltételezi – sőt nélkülözhetetlenné teszi – a törődést a műsorok látogatásával: magyarul szólva, a szervezést.

– Gondolja, hogy szervezéssel be lehet vinni az embereket a kulturális rendezvényekre?

– Nem gondolom, hanem meggyőződés. De nem azzal a fajta szervezéssel, amit korábban folytattunk. Es nem is poros műsorpolitikával. Egy példát ezzel kapcsolatban. Százak jártak a Kohász Művelődési Központba a közép- és az idősebb korosztályból. Szívesen jöttek el bálókra is, mert kedvelték a zenét. Az intézmény azonban csak egy zenekart tud fenntartani, s a fiatalok kedvéért beat-zenekart foglalkoztat. Rendeztünk hagyományos zenekísérettel is bált, de kongtak a termék az ürességtől – nem jöttek a megszokott vendégek, mert elszoktak tőlünk. Nos, mondhatnák, miért nem foglalkoztatunk két zenekart, vagy olyat, amelyik hagyományos és beat-stílusban is zenél? A két zenekarhoz nincs pénz, kétféle stílusban játszó együttest meg lehetetlen szervezni...

– Ismereteim szerint, különösebb panaszra nem lehet okuk, mert igen szépek az intézmény eredményei.

– Nem mint az intézmény dolgozója ültünk le beszélgetni, kizárólag magánvéleményt mondok. Az eredmények nem rosszak, de mégsem az igaziak. A művelődésen belül eltolódás következett be az ismeretterjesztés, a szaktanfolyamok, az iskolarendszerű oktatás irányába. Ezek fontosak, de csak egyoldalú műveltséget adnak, s nem rendelkeznek a közösségteremtő erővel, ami a különböző művészeti csoportok fontos tulajdonsága. Az a legnagyobb baj, hogy nincs az emberekben érdeklődés. Ennek a közönynek állaposa oka lehet az is, hogy az emberek nem tudják kiválasztani, amire szükségük lenne. A felgyorsult fejlődés olyan érzést vált ki az emberből, mintha semmire sem volna ideje. Lélektani probléma, s ráadásul ellene szól az egyre növekvő szabad idő. Lám, micsoda ellentmondás! De vajon el tudjuk-e tölteni okosan és hasznosan a szabad időnköt? És ne csak az anyagi haszonra gondoljunk most! Illetve ne csak a közvetlenül jelentkező anyagi haszonra, hanem az erkölcsire is, ami közvetve anyagit is jelent...

– Mit ért Ön erkölcsi haszonra?

– Nos, azt a kulturális értéket, amely segíti kialakítani a közösségi gondolkodást és felelősséget; s a szocialista eszményekhez méltó magatartásra és életmódra buzdítja az embereket. A kultúrában való elmélyülés személyiségformálást, gazdagodást jelent. Egy kulturált ember biztosabban helyt áll a munkában is, mint egy kulturálatlan. S valahogy jó lenne jobban érezni azt is, hogy a közösség számít az egyes emberek munkájára. Nevezetesen a művészeti csoportok tagjainak a tevékenységére, akik valósággal ajánlgatják magukat szereplésre...

– Tehát ez a haszon később aktivizál?

– Igen. A kultúra, a közművelődés, a művészet sokat segíthet az emberek aktivizálásában, az emberi kíváncsiság, az új megoldások iránti kutatás, fogékonyság és tenniakarás kialakításában...

Pádár András

„Indulatos gondjaink elillannak”

Indulatos gondjaink elillannak. Örülünk. Derülátó, békülékeny pillanatokot érnek itt meg problémáink. Mégpedig azok: lehet-e továbblépni a kultúra, az irodalom megszerettetése terén, ott, azokon a frontvonalakon, ahol minden eredmény – ami van – valódi, de ugyanakkor minden előbbrelépés – tudjuk – kemény munka, harc, verekedés?

Megvallatnak bennünket – munkásfiatalok országos versmondó versenyének bírálóit, értékelőit, gondozóit – ezek a szép pillanatok. Sokszor nézünk egymásra: a szemekből és a zsüri tagjainak magatartásából, feszült figyelméből – sok mondanivalójával együtt is – tulajdonképpen egy nagy erejű, szép meggyőződés sugárzik: érdemes fáradozni, dolgozni, mert ime – itt ez a szép eredmény. Amit az hozott létre, csak az emelhetett maga fölé, amit nem láthattunk, csak sejtünk, elképzelünk: egy országos készülődés.

Nekem – nyilván azért, mert az utóbbi időben a közművelődés gondjaival, problémáival többet foglalkoztam – az jár a fejemben, hogy milyen kitűnő példa és bizonyíték ez a találkozó és a mögötte tudott országos tevékenység a legutóbbi párthatározatnak arra a végkövetkeztetésére, hogy minden munkánk legfontosabb célja a fizikai dolgozók körében végzett kulturális munka.

Meg az jár a fejemben: miért dugták így el ezt a seregszemlét ország-világ előtt, akik létrehozták, és miért nem figyeltek oda azok, akiknek kötelességük lett volna a sajtóban, a rádióban, a televízióban ezt a találkozót, és ami mögötte él, sugárzik, az ország közvéleményével megismertetni. Nem látványos propagandára gondolok és nem is arra, hogy önmagáról szóljon az ismertetés, a népszerűsítés, hanem arra, hogy a közművelődési párthatározat következtetéseiinek egyik nagyszerű, gyakorlati igazolása lehetett volna ennek az alkalomnak szélesebb körű propagálása. Azért, hogy kedvet kapjanak másutt, más helyeken ugyanebben az ügyben tépelődők, gondolkodók és tenni akarók kollektívái. És azért is, hogy a munkások körében végzett kulturális nevelő munka ügye előtt unatkozók, tétlenkedők nem kis számát megmozgassa.

A döntő után és az eredményhirdetés előtt rögtönzött beszélgetésben kíváncsi kérdéseink vallatták döntőbe jutott fiataljainkat. Kiderült: nemcsak „szereplésüknek”, felkészültségük színvonalának, hanem önálló megszólalásaiknak is örülhetünk. Ha akár a rádió, akár a televízió riportot csinált volna a megjelent fiatalok bármelyikével – értékes és sajtóságos megfogalmazását kaphatta volna annak: hogyan látják önmagukat, milyen szép helyre sorolják programjaikban művelődésüket, s hogy akarnak segíteni további tevékenységükkel közös ügyünkben.

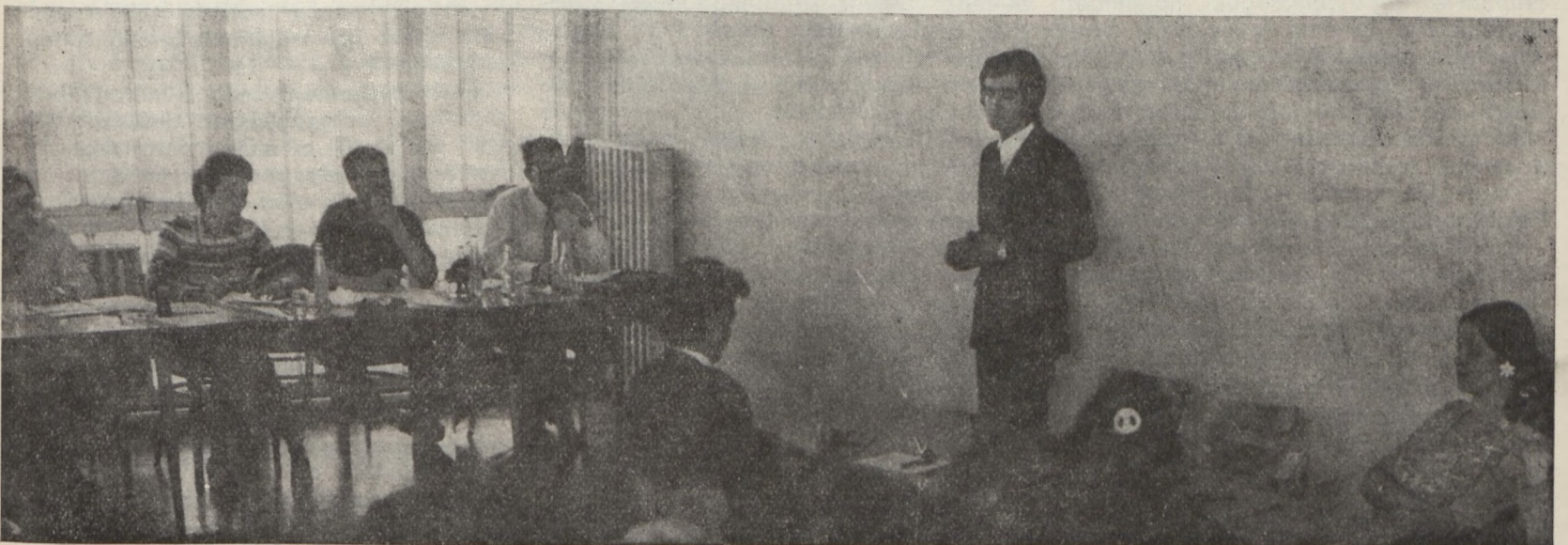
A zsúfolt program eldugta előlünk a némán ott ülő, velünk együtt élő, lélegző nevelőket, kísérőket, akikkel a rövid szünetben egy-egy szót válthattunk csak.

De jelenlétük és figyelmük azt mesélte el, amit a találkozó szelleme: nem pálmákért jöttek ide fiaikkal, leányaikkal együtt (mert itt mindenki örült a másik sikerének), hanem azért, hogy újabb benyomásokat gyűjtsenek ahhoz a meggyőződésükhöz, hogy a kultúra a társadalom legszebb, legértékesebb juttatása.

A Palócföld szerkesztősége kért, hogy írjak egy pár sort a munkásfiatalok salgótarjáni találkozójáról. Nyomom a gázpedált, sietek haza Budapestre, gondolkodom: és csak az jut eszembe, hogy nagyon jól éreztem magam. Ha kiszabadulok Budapestről – útban valamely helység felé –, érzem meg mindig igazából az uralkodó évszakot. Most tavasz van. Most érzem igazán. Közérzetem is tavaszi: friss vagyok, üdének érzem magam és fiatalnak. Pedig igazából fáradt vagyok és nem is tartozom, már éveim száma miatt sem, a fiatalok közé. De az a hatás, amit ez a találkozó gyakorolt rám, ezt a közérzetet adta ajándékba.

Ott áll e mögött a seregszemle mögött sok névtelen, egyszerű munkása a kultúrának, akiknek fáradtsága és szorgalma az itt megjelent fiataloknak és a szemlélőknek igen sok örömet szerzett. Ismerve őket (és nem ismerve is): szótlan, kemény kézsorítással megköszönöm fáradozásukat – ezért a közérzetért.

Keres Emil

Tudomány és rutinmunka

Az MSZMP megyei Bizottsága – sajátos megyei viszonyainkat, lehetőségeinket figyelembevéve – 1969-ben szabta meg a Tudománypolitikai Irányelvekből adódó, s így az egészségügy területére is természetesen vonatkozó feladatokat. Ez év februárjában a megyei párt vb tárgyalta az azóta eltelt időszak tapasztalatait és megállapította, hogy a tevékenység

iránya jó, üteme megfelelő; az alapvető célkitűzések jóváhagyása mellett a tudományos tevékenység fellendítése és további szélesítése érdekében néhány fogyatékosra hívta fel a figyelmet és megjelölte a további konkrét tennivalókat.

„A tudományos technikai forradalom korszakát éljük”, „a tudomány egyre inkább termelőerővé válik”: közismertek, tényeken alapulnak ezek és az ehhez hasonló megállapítások. Hajlamosak vagyunk azonban – és sajnos, magamat sem izem kivételnek – úgy értelmezni a dolog lényegét, hogy a tudományos technikai forradalom, vagy éppen a tudományok művelése nem a mi asztalunk, azt „valakik” (tudósok?) csinálják helyettünk – esetleg Pesten. S hogy nekünk más a feladatunk: nekünk az élet mindennapos gondjával-bajaival törődés a munkánk (ezt is alig győzzük elvégezni).

Van valami misztikus varázsa a „tudomány” szónak. Különleges képességű emberek művelték az ókorban Görögországban és Rómában, titokzatos műhelyekben a középkor táján: sötét, formalin szagú bonckamrák mélyén ismerték meg az emberi test rejtélyes anatómiáját, primitív eszközökkel fedeztek fel korszakalkotó élettani igazságokat. Vasalius, Laennec, Claude Bernard és társaik olyan korszakokban éltek, amikor még sok mindent fel lehetett fedezni: azokban az időkben még lehetett valaki tudós – gondoljuk. Mert talán gyerekkorunk örökségeként naivan ma is így képzeljük el a tudóst, illetve a tudományos munkát.

Ellentmondásosnak tűnik, hogy manapság effajta tudósok nincsenek, és mégis most a leggyorsabb a tudományok fejlődése. Na persze: ma hatalmas kutatóközpontok vannak a legtökéletesebb műszerekkel felszerelve. Részecske-számláló, komputer, hang- és sugár-szigetelt modern lombikok a tudósok tevékenységének színterei. Ez az elképzelés a másik véglet.

Tudomásul kell vennünk, hogy nem csupán e két szélsőséges helyzetben képzelhető el és nem is így zajlik a tudományos munka. A tudomány szinte határtalan – ágazatait és mélységét tekintve is. Egészen mások a természet-tudományok és mások a társadalomtudományok, módszerei, eredményességi mutatói. De azonos tudományágazon belül is nehéz az egyes megállapítások vagy felfedezések súlyát adott időpontban lemérni. Egy részeredmény, szerény ténymegállapítás vagy éppen tudományos melléktermék a későbbiek során hatalmas horderejűvé válhat.

Kijelenthetjük hát, hogy a tudomány – szorítkozzunk a továbbiakban az orvostudományra! – művelése mások feladata? Hogy azt csak modern kutatóközpontokban lehet végezni, vagy legalábbis klinikákon? Kizárhatjuk-e magunkat, vagy kizárhatnak-e bennünket mások azok köréből, akik adalékokkal

szolgálhatnak a tudományos eredményekhez?

Semmi esetre sem!

Egy-egy kiemelkedő eredmény egy hatalmas piramis csúcsa. Amihez azonban szükséges a piramis bázisa is. És ezek a piramis-bázisok ma egyre szélesebbek, sőt egymással átfedéseket képeznek, egymással többszörös összefüggésben vannak – miként az elért tudományos felfedezések is. A piramisok építőkövei között valahol jelen kell lenniük a hétköznapi – de rendszerezett – megfigyeléseknek, a ritkább betegségek diagnózisában, terápiájában szerzett tapasztalatoknak, sőt az orvosi körzetekben is végezhető – és jelenleg is végzett – tudományos tevékenységnek. De még akkor is részesei vagyunk a tudományos munkának, amikor megfigyeléseink eredményeként olyan kérdéseket teszünk fel, melyek saját körünkben, saját lehetőségeink mellett nem válaszolhatók meg, és gondolatokat ébresztenek elméleti kutatókban, befolyásolhatják az egyes kutatási témakörök kialakulását.

A tudomány próbája a gyakorlat. Ha ez így van, akkor a mi gyakorlatunk nélkül nem is létezhet tudomány, illetve annak nem lenne különösebb értelme, öncélúvá és kontrollálhatatlanná válna.

Felvetődhet ezek után a kérdés: ha valaki bárhol egyáltalán dolgozik, tevékenykedik, az egyben tudományt is művel? Első pillanatra egyértelmű „nem” – mel lehet válaszolni. Nos, akkor hol van a tudományos szint alsó határa? Erre, azt hiszen, „általában” nem lehet felelni. De még egyetlen tudományág esetében is nehezen húzható meg a választóvonal a rutinmunka és a tudomány között. Összemosni azonban a kettőt nem lehet, hiszen így önámító módon igénytelenné válnánk saját magunkkal szemben, s a tudomány fogalmának degradálása a fenti abszurd következtetéshez vezetne. Ebből pedig a társadalom számára semmi haszon nem származna. Megrekedne az érdeklődés saját szakterületünk megoldatlan kérdéseinek tanulmányozása, megfejtése iránt, de más területek elért eredményeinek adaptálására is képtelenné válnánk. Más oldalról azonban hiba lenne az is, ha elérhetetlen magasságú piedesztálra helyeznénk a tudományt: hiszen az eleve elérhetetlen célok ugyanúgy az érdektelenség szürkéségébe fojtának bennünket.

Ugy gondolom, az igényes, a rendszerezett rutinmunka, az ennek kapcsán hosszabb távon szerzett tapasztalatok összegezése, azok szóbeli vagy írásbeli közlése, mások eredményeivel való összehasonlítása már elkönnyelhető tudó-

mányos munkaként. Aki eddig a szintig eljut, akarva-akaratlanul mélyebben megismeri az adott téma szakirodalmát, sőt érdeklődési körébe kerülnek a határterületek is. És itt már aligha van megállás! Kibontakozik a kísérletező kedv, eljutottunk az egyértelmű tudományos szintűnek nevezhető, illetve akként elfogadott tevékenység iránti konkrét igényhez, majd annak műveléséhez.

Van-e megyénkben lehetőség tudományos tevékenységre az egészségügy területén?

Van. Ezt bizonyítja az évek óta folyó gyakorlat. Még akkor is ezt kell állítanunk, ha időnként a lehetőségek kereteit túl szűkösnek ítéljük. (Tárgyi lehetőségekről van szó). Szeretnénk minél sokoldalúbban dokumentálni megfigyeléseink eredményeit, ehhez pedig a jelenleginél többet nyújtani tudó, sok esetben pedig teljességgel hiányzó műszerek, felszerelések lennének szükségesei. Sok technikai akadály le is küzdhető leleményességgel, helyes témaválasztással.

Adott lehetőségek mellett produkáltak már megyénk orvosai országosan – sőt az ország határain túl is – megismert és elismert gyakorlati hasznú tudományos eredményeket, melyekre a szakirodalom rendszeresen hivatkozik. A szülészeti gyakorlatban korábban használt és sok bajt okozó „fogó-műtéseket” ma már szinte teljesen kiszorította az összehasonlíthatatlanul célszerűbb „vácu extractio”. Ennek első kb. 20 évvel ezelőtti eszközei – megmosolyogni valóan egyszerű, szinte házi barkácsolású instrumentumok – megyénkben születtek és mégis irányt szabtak a korszerű szülésvezetésben! De volt emberi agy, mely a lehetőséget felismerte és volt kitartás a kezdeti nehézségek, átmeneti sikertelenség vagy buktatók ellenére az eszközök és az alkalmazási technika tökéletesítésére. Csak így születhettek meg a mai eredmények.

És beszélhetnénk még a nálunk kikísérletezett bőrgyógyászati „mikroplasztikai” eljárásról, a műtési varratokat helyettesítő szövetragasztásos módszer elterjesztésében elért eredményekről és így tovább.

Kis kitéréssel medikus koromban, de azóta is többször tapasztalt, számomra elgondolkoztató megfigyelésemem említeném meg:

Jól felszerelt, kiváló kutatóiról, elismert tudományos szakteknintélyeiről híres intézetek milyen egyszerű kísérleteket végeztek és végeznek, primitív, a tanársegéd és az intézeti szakmunkások által összeeskábált eszközökkel! Ez mindenképpen elismerésre méltó dolog és követendő. De felveti azt az intelmet is, hogy tudományágunk nem szigetel-

heti el magát a műszaki tudományoktól, intenzívebben igénybe kell vennünk a mérnökök, műszaki szakemberek segítségét. Ez a felismerés az utóbbi időben általában már gyakorlattá vált, az orvostudomány gyorsabban átveszi a műszaki technika eredményeit (telemetry, Laser-sugár, üvegszál-optika, stb. stb.), de megyei viszonylatban vannak még lehetőségek! Egymás jobb megismerése, esetleg klubkereteken belüli kötetlen beszélgetések, eszmeccserék ezek felismerését segítenék, s éppen ezért nem lennének haszontalanok egyik fél számára sem.

Az egészségügyben évek óta folyó tudományos munka még eredményesebbé válhat, ha – az előzőekben érintettek figyelembevételén túl – sikerülne az érdeklődést az orvosok még szélesebb körében felkelteni. Ha sikerülne létrehoz-

ni olyan munkacsoportokat (divatos szóval team-eket) melyek a betegellátás elevevébe vágó és egyben eredményekkel kecsegtető, csekély eszköz-, illetve műszerigényű témák megoldására koncentrálnának. Ilyen komplex témák lehetnének a foglalkozási ártalmak, azok megelőzési módjának kutatása, a nem fertőző betegségek epidemiológiai problémái, a csecsemőhalálozás további csökkentésének kérdései, stb. Ezek egyúttal más **szakterületek** érintésével, bevonásával (szociológiai, pedagógiai, műszaki tudományok) általában is mozgásba hozhatnák, pezsdíthetnék a megyei tudományos életét.

Saját tevékenységünket, eredményeinket ismerjük, ismertetjük, de általában csak szakmai berkekben. Van „Megyei Tudományos Tanács”-unk, mely a mun-

kát szervezi, irányítja. Van megyei tudományos szaklapunk, a „Nógrádi Orvosok Lapja”, mely országosan is elismerést vívott ki magának. Nem vagyok azonban meggyőződve arról, hogy megyénkben ismertek ezek a tények legalább azok körében, is, akik saját szakterületükön tudományos munkával foglalkoznak. Azért tételezem ezt fel, mert mi orvosok sem ismerjük – ha van ilyen – más területek hasonló törekvéseit vagy eredményeit.

Nem önös célok, de közös hasznunk és elsősorban tudományos közéletünk kibontakoztatása érdekében talán célszerű lenne a szakmai vertikális mellett – annak szükségességét elismerve és fenntartva – a megyén belüli horizontálisok kiépítése is.

Dr. Francsik János

Meditáció iskoláról, nevelésről...

1961-ben iskolareform alakította át oktatási rendszerünket. Tizenkét esztendő telt el azóta, s most újabb reform küszöbén állunk.

Az 1961 évi III. számú törvény akkori reformunk alap gondolatát három célkitűzésben fogalmazta meg. 1. A világnézeti erkölcsi-politikai nevelés fejlesztése, 2. az étellel való kapcsolat erősítése, 3. az iskolában nyújtott műveltség korszerűsítése.

Iskolareform-törvényünket épp e három alapelv teszi neveléstörténeti jelentőségű határkövé. Az akkori célkitűzések helyesnek bizonyultak, a mindennapok gyakorlata ezt egyértelműen eldöntötte. (A problémakört kifejezetten a középiskolai tanulóifjúság helyzetének elemzésén keresztül próbálom áttekinteni. Természetesen a kérdések jelentkezése nem szűkíthető le ifjúságunknak csak erre a rétegére. Mivel középiskolai tanulóink ifjúságunknak egy heterogénitása ellenére is homogénebb nevelői hatásoknak kitett, körülhatárolt réteget alkotják, indokolt, hogy a témát az ő esetükben vizsgáljam.)

A reform mindegyik célkitűzését, azok megvalósulását jelentős fórumok elemezték: V. Nevelésügyi Kongresszus, ifjúságpolitikai, közoktatáspolitikai párthatározatok. A világnézeti nevelés kérdéseire azonban újra és újra vissza kell térnünk – jelentősége miatt is szükséges ez. No meg, végülis: konkrét tapasztalataim is ebből a körből vannak.

Természetesen a megállapítások között szép számmal szerepel olyan következtetés, amely egész tanulóifjúságunkra, sőt ifjúságunk egészének nevelési helyzetére jellemző.

A problémakör vizsgálata a lezúrtítás után is rendkívül szerteágazó és bonyolult, s a bonyolultságból adódóan gyakran egymásnak ellentmondó.

Világosan kirajzolódik, hogy az alapelv megfogalmazása megtermékenyítve pedagógiánkat, nevelésünk hatékonyságát növelte. Komoly eredményeket értünk el a világnézeti nevelésben. Ifjúságunk magatartását, gondolkodását a pozitív vonások határozzák meg. Ugyanakkor naponta érzékeljük a hiányosságokat, találkozunk bizony elgondolkodtató jelenségekkel is.

Természetesen e cikk keretében csak néhány kritikusabb terület kiragadására lehet vállalkozni, semmiképpen sem a lezárttság, csupán a problémafelvetés igényével.

HIDEG RÁCIÓ ÉS HUVOS EMÓCIÓK

Tanulóifjúságunkra a legnagyobb nevelői hatást az egyes tantárgyakon keresztül gyakorolja iskolarendszerünk.

De az egyes tantárgyak érzelmi hatása kicsi. A tankönyvi érvek elsősorban racionálisak, csupán az intellektuális igényeknek felelnek meg. Mindenképpen hiányzik vagy a kelletnél kevesebb teret kap az érzelmi motiváció. A szaktanárok tudatosan is kerülnek az élményt adó érzelmi aláfestéseket. Az élményt elnyomja a ráció.

Régmult történelmünk hőseit sikerült módszeresen deheroizálni, ugyanakkor a legújabb kor személyiségeit nem sikerült hőskökké tenni, talán épp az előbbi deheroizáció miatt. Gyermekünk szemében kommunista mártírjaink „papíros figurák” maradnak. Nem sikerült érzelmileg, emberileg közel vinni hozzájuk alakjukat, tetteiket.

Elsősorban történelem-és irodalomkönyveink számlájára írhatjuk a fenti hibákat, de nem szabad megfeledkezni arról, hogy tankönyveink csak kifejezik, hordozzák kulturális szféránk közhangulatát. Divatba jött manapság a deheroizálás, az illuziók szétrombolása. Filmgyártásunkat, könyvkiadásunkat lenne érdemes megvizsgálni e tekintetben. Nem hiszem, hogy nevelésügyünknek használunk azzal, ha ifjúságunkat megfosztjuk példaképeitől. Nem biztos, hogy ifjúságunk jelenlegi példaképei – beat-zenészek, élsportolók – egyértelműen pozitív figurák.

Senki sem akarja visszaállítani a túlérzélgős nevelést, de meg kell találnunk az értelmi és érzelmi motívumok helyes

arányát, s első lépésként épp a helyes arány érdekében növelnünk kell tanításunk érzelmi átfűtöttségét.

Érdemes megszívlelni nemrég elhunyt Kossut-díjas fizikusunk, Novobáczky Károly gondolatát: „A természettudományok sem alkalmasak arra, hogy érzelmi beállítódástól függetlenül meggyőzzenek a materializmus igazáról.”

S hogy a társadalomtudományok területén méginkább hasonló a helyzet, ez elég könnyen belátható.

MONDVACSINÁLT TANANYAGCSÖKKENTÉS

Az ismeretanyag túlméretezettsége napjainkban már olyan feszítőerővel jelentkezett, hogy a készülő új tantervek és tankönyvek megjelenését sem lehetett megvárni, és tananyagcsökkentést kellett végrehajtani.

1961-ben induló oktatási reformunknak is határozott törekvése volt a lexikális anyag csökkentése, s hogy ezt mennyire nem sikerült megnyugtatóan megoldania, ezt mutatja a jelenlegi tananyagcsökkentés. Sajnos a problémákon csak enyhíteni sikerült némiképpen.

Effektív tananyagcsökkentés nem érte az iskolát, mert keztyűs kézzel nyúltunk a régi tananyaghoz.

Gyakorlatilag megmaradt a zsúfolt ismeretanyag. Ugyanakkor mindannyiunk előtt világos, hogy a sok ismeret bizonyos határokon túl legfőbb célunkat, a nevelést, ezen belül is a világnézeti szempontból lényeges áttekintést, elmélyítést teszi eleve lehetetlenné. Tanár és tanuló az anyag elvégzésének rabszolgájává válik. Versenyfutás az idővel. S a nagy rohanásban a világnézeti nevelési lehetőségeket hagyjuk gyakorta figyelmen kívül.

Sokat beszélünk manapság a tanulói terhek csökkentéséről, de gyermekeink a tényleges csökkentést nem érzékelik, de nem is érzékelhetik, mert az egyes tárgyak ismeretanyagának nagy százaléka továbbra is megmaradt.

Érzékelik viszont a túlterhelés csökkentését a pedagógusok terheik növekedésében.

A korszerűbb, tanulókat tevékenykedtető módszertani eljárások megnövelik a felkészülés idejét. S ez fokozottabb elfáradáshoz, ingerlékenységhez, kimerüléshez vezet. Kimerült pedagógusokkal pedig napjaink osztályharcának legfontosabb területét, a tudatformálást csak mérsékelt eredménnyel lehet végezni. Talán a pedagógusok kötelező óraszámának csökkentésével kellett volna kezdeni újabb reformokat, hogy idő, energia és kedv kísérje az átalakulás megvalósulását.

A POLITIKUSSÁG FRÁZISAI

Az egyes szaktantárgyak tantervei jelentős világnézeti követelményrendszert tartalmaznak, de a tankönyvek ezeket a követelményeket nem tudták kellően realizálni.

A tankönyvek elsősorban a tantervek tanítási anyagával számolnak, erre épülnek s a nevelési követelmények a tankönyvekben viszonylag elsikkadnak, s a nevelési hatás elmarad. A tankönyvekben a világnézeti vonatkozások elhalványodott formában jelennek meg, vagy teljesen el is maradnak. Egyes tankönyvírók a világnézeti következtetések levonását a frázisoktól való félelem miatt hagyják el. Természetesen nem azt várjuk tankönyvírőinktől, hogy olyan nevelési funkciót realizáljanak egy adott tárgyban, amely tőle idegen, de az álobjektivitás, az apolitikusság szemlélete sem kevésbé káros.

Tehát túl kell lépni a „szégyenlős materializmus” álláspontján, de nem szabad a másik végletbe sem esni.

Tankönyveinkben gyakran találkozunk sematikus megfogalmazásokkal, színtelen frázisokkal, jelszószerű politikai következtetésekkel leegyszerűsített, kinyilatkoztatás ízű tételekkel. Ugyanakkor naponta tapasztaljuk, hogy tanulóink – ifjú korukban különösen – mennyire irítottak a nagy szavaktól, hogy viszolyognak a patétikusan hangzó, de üresen kongó „tanmeséktől.”

Az előbb elmondottak tankönyvi problémák. A gyakorlati pedagógiában hatványozódnak vagy tompulnak.

A SZEMÉREM FÁTYLA

Az ifjúság nemi nevelésének kérdése elsősorban az erkölcsi nevelés szterájába tartozik, de mint minden erkölcsi kérdésnek, a nemi nevelésnek is komoly világnézeti összetevői vannak.

Alapvető problémánk, hogy ez a nevelési terület úgyszólván hiányzik nevelési rendszerünkől. A szexuális kérdésekkel meglehetősen periférikusan foglalkoznak. A családok zömének ilyen irányú nevelése ugyancsak kevés. Ugyanakkor demográfiai adataink: válások, a korai házasságok, a korai nemi élet, az abortuszok magas száma, a galeriban elkövetett fiatalok nemi erőszakoskodásai mind arra figyelmeztetnek, hogy a kérdéssel inkább foglalkozni kell, mint a szemérem fátylába burkolózni.

Ifjúságunkat már a teenager-kor derekán fel kell készítenünk a nemi élet élettani és etikai kérdéseiben. Konkrétan is megismertetni őket a születésszabályozás, fogamzásgátlás korszerű módszereivel.

Általában a demográfiai kérdések vizsgálata hiányzik tanterveinkből. Pedig a népszaporulat kérdése napjainkban különös élességű gazdasági problémaként vetődik fel. A fejlődő országok túlnépesedéssel küzdenek, a civilizált országokban a természetes szaporodás rendkívül alacsony.

Ha az utóbbi egyedüli fokmérője lenne egy ország civilizáltságának, hazánk meglehetősen előkelő helyre kerülne a nemzetek rangsorában.

Ismeretesek államunk nagyobb fokú szaporodást ösztönző erőfeszítései.

Feltétlenül szükséges lenne, hogy iskolarendszerünk is tárogassa a maga sajátos nevelési eszközeivel az egészséges szaporodási arány előmozdítását. A családtervezés talán önálló tantárgyat is kaphatna, s ennek keretében foglalkozhatnánk az emberi fajfenntartás biológiai és társadalmi összetevőivel.

De amíg erre sor kerül, addig is tevékenykednünk kell. Nem szabad belenyugodnunk abba, hogy fiataljaink nagyobb része nemi információit nem az iskolában, nem a családban, hanem a barátok, a „haverok” társaságában szerzi.

Szerencsére könyvkiadásunk révén több olvasnivalót tudunk gyermekeink kezébe adni. De legalább hívjuk fel ezekre figyelmüket, s ne óvakodjunk terjesztésüktől s még megbeszélésükre is vállalkozzunk!

A TANTÁRGYAK – KULONÁLLÓ SZIGETEK

„Vezércikkét már írtunk róla, hogy egységes világgépet kell nyújtania az iskolának... A tantárgyak egymást követik az órarendben, de logikájuk és szókészletük idegen egymástól.”

E gondolatokat Marx György írta a Népszabadság karácsonyi számában.

Az ellentmondás nyilvánvaló, s gyakorlati pedagógiánkban kell feloldani.

A tanulók fejében különösen éles válaszfalak vannak az egyes tantárgyak között. Gyakran képtelenek az egyik tárgyban megismert jelenséget vagy következtetést a másik tárgy esetében hasznosítani.

A pedagógusok nagyobb része is saját szaktárgyában gondolkodik. Az egyes tantárgyak tehát különálló szigetek. Világnézeti jellegű ismeretanyaga, következtetése kisebb vagy nagyobb mélységben minden tantárgynak van.

A szaktárgyi ismeretanyagnak a tanulói személyiségben megfelelő szintézisben kell integrálódnia. A középiskola legújabb tantárgyát elsősorban ez a direkt igény szülte. A világnézeti alapjai a középiskola negyedik osztályában összegezni hivatott a szaktárgyak világnézeti ismereteit. Ezt az összegző funkciót azonban csak több-kevesebb sikerrel realizálja. Egyetlen tantárgy amelyet csak egy évig tanítunk, természetesen a teljes megoldást nem eredményezheti. Különben is szaktanáraink egy része hajlamos azt hinni, hogy az új tárgy a szaktárgyak világnézeti nevelő funkcióit is átvette. Erről szó sincs, inkább a szaktárgyak ilyen irányú tevékenységére irányította rá pedagógusaink figyelmét.

Nem akarok az új tárgy szerepével, jelentőségével részletesebben foglalkozni, ez egy külön cikket igényelne. Egyetlen érdemét mégis szükséges kiemelni: nevezetesen, hogy a szaktárgyak „közös dolgaira” irányította figyelmünket és arra, hogy rendezni kell végre közös dolgainkat.

Annak az igénye is felvetődött, hogy érdemes lenne megkísérelni a rokon tárgyak egy komplexebb tárgyba való összevonását. Persze ehhez az átlagosnál felkészültebb pedagógusokra van szükség. Nem véletlen, hogy évtizedekkel ezelőtt Németh László volt úttörője e gondolat megvalósításának.

De hogy a tantárgyak közötti válaszfalak lebontásán, a tantárgyak közeledésén kell fáradoznunk, ez egyértelmű feladatunk, egységes világképet e nélkül nem tudunk kialakítani tanulóinkban.

A TÖMEGKOMMUNIKÁCIÓ ÉS A KÖRNYEZET HATÁSAI

Azok a határok, amelyek gyermekeinket az egyes tantárgyakon keresztül érik, ha nincsenek is teljesen összehangolva, de legalább nagy vonalakban egy egységes koncepció szülöttei és ugyancsak nagy vonalakban azonosak és elvileg pozitívek. Nem így állunk az iskolán kívüli határokkal. A család, a barátok, az utca, a tömegkommunikáció szerepére gondolunk. Hogy ezek is mély nyomokat hagynak tanulóifjúságunk világnézeti arculatán, ezt sejtjük vagy tudjuk. Ugyanakkor látjuk, hogy oktatási reformunk ezen a területen még nagyon kevés valóságos lépést tett előre.

Komoly, megoldandó feladataink vannak máig és még csak azt sem tudjuk, hogyan kezdjünk a problémák megoldásához.

Még szocialista államunk által irányított könyvkiadásunk, filmforgalmazásunk, tévé-műsoraink és egyéb tömegkommunikációs csatornáink sem mindig azt a hatást gyakorolják ta-

nulóinkra, amely szinkronban lenne nevelési célkitűzéseinkkel.

Ezek mellett találkozunk tudatosan fellazító törekvésekkel is. Ifjúságunk beat-zene igénye például olyan fokú, hogy az ugyancsak bőséges hazai csatornák nem tudják szomjukat oltani, esetleg csak csillapítani. Ismert, hogy tanulóink közül sokan hallgatják a Szabad Európa Rádió Cseke László-műsorait. Általában minden politikai célzat távol áll tőlük, csupán beat-muzsikát akarnak hallgatni. Természetesen a Szabad Európa Rádióban értik a módját, hogy közben elhítsenek néhány olyan megjegyzést, amely tanulóink szemében teljesen politikamentesnek tűnik. Valójában a tudatos fellazítást szolgálja.

A családi határok között a vallási jellegűek a legerősebbek. Egészen intenzíven jelentkeznek ezek túlnyomóan mezőgazdasági lakosságú területeinken. Az iskola és a család nevelése között esetenként nemcsak, hogy nincs összehangoltság, hanem a két hatás teljesen ellentétes. Jobbik esetben az osztályfőnök ismeri a családi hatások jellegét, tudatosan számol velük és megpróbálja ellesúlyozásukat megszervezni, mozgósítván az osztályban tanító többi szaktanárt is.

Sajnos, az osztályfőnök a gyakorlatban erre sokszor képtelen, hiszen az osztályban tanító többi szaktanártól csak annyiban különbözik, hogy ő az adminisztrátora az illető osztálynak, s ő is csak egyike az osztályban tanító szaktanároknak. A tanítási órán ő is a szaktantárgyi anyag elvégzésével küszködik.

Számolni kellene a baráti kör vagy rosszabbik esetben a galéri hatásával is.

Tanulóinkat nem lehet izoláltan nevelni, de már az iskolában meg kell őket tanítani arra, hogy a különböző környezeti hatásokra hogyan reagáljanak, mit építsenek be világképükbe és mi ellen kell felvérteződniük.

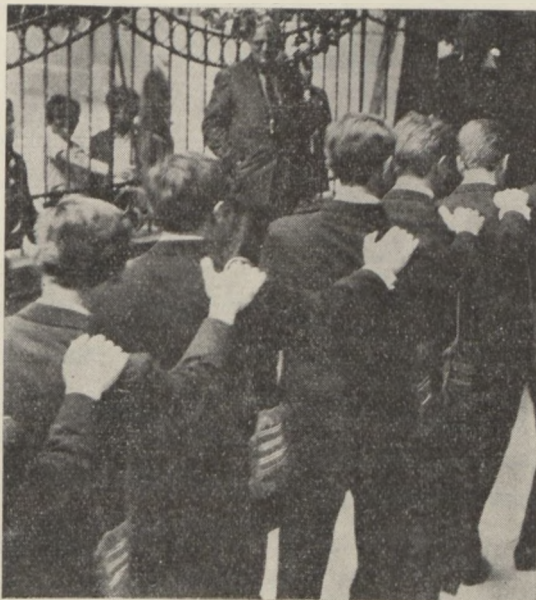
Kovács Ferenc

Történelmi nevelés és hazafiság

„EMLÉKEZNÜNK KELL MAGUNK MIATT S UTÓDAINKÉRT”

A TV-ben látott Csuhráj-filmben, a sztálingrádi csatára való Emlékezés-ben azt mondja a narrátor: „Emlékeznünk kell magunk miatt s utódainkért”. Ez az aforizma tömörségével fogalmazott mondat tudatosította a nézőben mindazt, amit látott: a nagy történelmi eseményekre való visszaemlékezés legyen ihlető forrása napjaink és holnapjaink erkölcsi-politikai érzésének, a hazafiságnak, Ennek lehetőségét mindig is kínálta a történelem; és a haladó igényű történelemtanítás mindig vállalja, ma is vállalja azt a feladatot, hogy úgy ismeresse meg a múltat, úgy idézze fel a régi korokat, hogy eleven példákat mutasson fel a múltból a saját kora, a jelen számára.

Napjainkban sincs kisebb jelentősége sem a hazafiságnak, sem pedig a hazafiságra való nevelés kérdéseinek. A felszabadulás utáni – demokratikus, majd pedig szocialista – fejlődésünk adott szakaszaiban különös fontossággal vetődtek fel ezek a kérdések: hazafiság és forradalmiság, hazafiság és internacionalizmus. És a közelmúltbeli és régebbi multunk történelmi tapasztalatai jócskán meggyőzhettek mindnyájunkat arról, hogy a történelmi haladás és megmaradás feltételei közül nem hiányzott az igaz hazafiság, és hogy a korszerűség, internacionalizmus és hazafiság édestestvérek. Mindezt elfelejteni vagy elhanyagolni épp olyan bűn, mint elmulasztani ezeknek a fogalmaknak az újraértelmezését s a hozzátapadó káros nézetektől való megtisztítását a változó kor igényeinek megfelelően. Ennek jogán fordul a felnőtt társadalom – szülők, közéleti politikusok, mozgalmi vezetők, pedagógusok és mindenki, aki felelősséget érez az ifjúság iránt – fokozott figyelemmel ezek felé a kérdések felé; vizsgáló szemmel őszinte kritikával szembesíti a valósággal munkájának elért eredményeit és fogyatékosságait.

A pedagógus is ezt teszi, természetesen. (Bár ezen a területen az eredmények mérése szinte lehetetlennek tűnik.) Mert a nevelés mindig kollektív tevékenység, mindig megoszlik térben és időben. Ami azt jelenti, hogy egy-egy gyermek nevelésében sokféle hatás érvényesül (család, fiatalok informális és formális csoportjai, társadalmi közösségek, környezet), másrészt a nevelés időben elhúzódó folyamatában nagyon sok pedagógus és nem-pedagógus vesz részt. Ennek a nevelésnek a valóságos, számokkal nem mérhető eredménye csak a társadalmi tevékenységbe való bekapcsolódás után realizálódik. Mindez nem zárja ki, sőt feltételezi, hogy időnként elemezzük e folyamatnak egyes szakaszait és problémáit.

A TÖRTÉNELEMTANÁR IS FELTESZI A KÉRDÉST

A történelemtanár is felteszi a kérdést: „Hol tartunk ma a történelmi nevelésben, milyen szerepet játszik ifjúságunk tudatában, erkölcsi-politikai érzelmeiben a szocialista hazafiság? Hogyan nyilvánul meg mindez mostani cselekvésében, és mennyire képes majd befolyásolni társadalmi magatartását és tetteit?” E probléma vizsgálatában, elemzésében sokféle kérdéssel találkozunk az ember. Pozitívumok, eredmények lelkesítenek bennünket, és kudarcok csüggesztenek el.

A legszembetűnőbbnek s egyben legfontosabbnak azt találom, hogy teljes egyértelműséggel kapcsolják össze a hazafiság és forradalmiság fogalmát, és egyre többen azonosulnak „a hétköznapi tettek hazafiságával”. Noha némi nosztalgikus hangsúllyal ismételtetik, hogy a látványos, nagy tettek ideje már lejárt, és a barrikád helyett már csak az iskolapad vagy munkapad melletti helytállásra nyílik lehetősége egy mai fiatalnak, de végső soron megértik az idők változását, és vállalják a mai feladatok végrehajtásának egyszerűbb formáit – ilyen értelemben vallják magukat hazafinak. Az elmondottakban benne rejlik az az eredmény is, hogy képesek dialektikusan gondolkodni, a történelmi fejlődés folyamatába mint történelmi kategóriát illesztik be a hazafiság fogalmát, és meg tudják magyarázni a hazafiság tartalmi jegyeinek bizonyos változását, új jegyekkel való gazdagodását, hazafiság és internacionalizmus összefonódását.

Egy másik, viszonylag rövid idő alatt végbe ment nagy változást mutató probléma: az ifjúság viszonya a szülőföldhöz. A szűkebb pátria és a magyar haza viszonyának, léptékének változását tükrözi ifjúságunk tudata és magatartása.

MEGVALÓSULT PETŐFI ÁBRÁNDJA

Az elmúlt évtizedekben oly sokat fejlődő hazai turizmus hatására, annak eredményeképpen ifjúságunk a gyakorlatban valósítja meg Petőfi ábrándját: nemcsak a gazda szemével néz szét a hazai tájon, hanem annak otthonosságával jár-kel szerte e hazában. (Földrajzi ismeretei és utazási tapasztalatai már az ország határain túlra is kiterjednek.) Szépen gondozott-óvott emlékeink pedig a történelemben viszik el, megragadják fantáziáját és hozzásegítik népünk történelmének, harcok multjának a megismeréséhez. Valóban az „Ismerd meg hazádat!” program megvalósulásának vagyunk tanúi napjainkban. Ezzel összefüggésben elmondhatjuk azt is, hogy épülő városaink, falvaink, a tegnapi pusztán kinőtt olajkutat, eröművek, és gyárak, a régi szíken virágzó öntözött földek, zöldellő erdősávok látványát gyakran természetesnek találják a fiatalok, és egy kicsit az elkényeztetett ember egykedvűségével veszik tudomásul az elért eredményeket. Sokmindent látnak, elfogadnak, tudnak, de csak ritkábban éreznek büszkeséget szocialista hazánk iránt; az elismerésben tükarabbak a vártól és a kelleténél; a fejlődést és életkörülményeket illetően pedig türelmetlenebbek. Középiskolás fiatalok esetében ez annyiban érthető, hogy nekik maguknak a KISZ-építőtáborok kivételével nem nyílik alkalmuk a szocialista építőmunkában való aktív részvételre, és ezért a tényleges tapasztalatok és átélt élmények híján érzelmeik nem elég mélyek és nem elég gazdagok.

FOKOZÓDÓ TÁRSADALMI AKTIVITAS – ALKALMI DÖCCENŐKKEL

Ennél sokkal jobb a helyzet a politikai gyakorlattal kapcsolatban. Ifjúságunk közéleti tapasztalatai szépen gazdagodtak az elmúlt évek intenzív társadalmi gyakorlata alapján: fokozódott az ifjúsági mozgalom, a vertikális rendszerű KISZ-szervezetekben a közösség tevékenysége, társadalmi aktivitása. Ebben öntevékenységének, politizálási igényének realizálását láthatjuk megnyilvánulni, s éppen ezért kell beszélnünk arról

is, hogy ugyanakkor igen sok politikai kérdés megítélésében (sok máséhoz hasonlóan) hiányzik a kellő árnyaltság. Gyakran csak fehéren-feketén látják a problémákat, végletes véleményükhöz még végletesebb érzelmi reakciók társulnak; vagy csak lelkesednek valamiért, vagy csak elutasítanak valamit hirtelen, kellő mérlegelés nélkül. Ezek a zömmel életkori sajátosságokkal összefüggő kérdések magyarázzák azokat a naív véleményeket is, amelyek szerint a jó hazafisághoz elegendő, ha valaki „belép a KISZ-be és ott dolgozik”, vagy betartja az iskolai házirendet. Az ilyen leegyszerűsítésekben vagy a hazafiságnak csak a munkára és tanulásra való redukálásában kétségkívül nagyon sok egyoldalúság van, amelynek a mélyen felületesség, gondolkodásbeli resttség, naivság húzódik, de nincs benne szándékolt félremagyarázás és rosszindulat. Szép számmal találkozok az ember a fogalmak tisztázatlanságával, tévesztésével, vagy másvaló behelyettesítésével is. (Például forradalom, hazafiság és honvédelem problémáinak összefüggéseiben igen ellentétes nézetek jelentkeznek a fiatalok véleményében. Vagy csak a múltra vonatkoztatva tartják érvényesnek a honvédelmi kötelezettség kérdését, vagy pedig nem érzik eléggé valósnak a problémát a jelenre vonatkoztatva.)

Mindezeket tapasztalva méltán érzünk bosszúságot, keserűséget: kevésnek tűnik a sok-sok erőfeszítés (a honvédelmi nevelés, az iskolában, az ifjúsági mozgalomban folyó politikai nevelés) eredménye. Sokkal inkább adhatnak azokban okot az aggodalomra a neonacionalizmus időnkénti megnyilvánulásai: a mi fiataljaink is találkoznak – közvetve ugyan – az effajta nézetekkel, eljutnak hozzájuk bizonyos megnyilvánulások hírei. És a külsőségek mindig vonzóak egy fiatal számára; a mozgalmasságot, az aktivitást, a mindenféle ellenzéki szerepet gyakran véli korszerűnek, modernnek, a konzervatívizmussal való bátor szembeszegülésnek. Hiszen egy fiatalnak, kellő történelmi távlatok híján, megfelelő tapasztalatok hiányában sokkal nehezebb észrevenni a nemzeti jelképek piros-fehér-zöld színeibe burkolódzó demagógiát vagy a szépen hangzó nemzeti eszmék jelszavai mögött a magyarkodás szírehangjait, az ideológiai fellazítás ravasz

buktatóit. Sokkal nehezebb elválasztani az igazt a talmitól, megítélni azt, hogy valóban mi a korszerű, mi a haladó.

IGÉNY A MEGÉRTÉSRE – HAJLAM AZ ELUTASÍTÁSRA

S ebben rendkívüli a felnőttek lehetősége, felelőssége és feladata: vitával és meggyőzéssel, türelemmel és a felnőttek erkölcsi-politikai példamutatásával tisztázni. Mert a kamaszkor egyik legfőbb életkori sajátossága, hogy nagyfokú igény él minden fiatalban az őt körülvevő természeti és társadalmi valóság megismerésére, megértésére. Még akkor is, ha igen erős kritikai viszony kapcsolja a felnőtt világhoz, hajlamos a bonyolultat a hazug fogalmával helyettesíteni, gyakran a kételkedés, szembenállás, elutasítás az első reflexe. Paradoxnak tűnhet azt állítani, hogy épp erre a hajlamra appellálva lehet és kell az ifjúság szelektív képességét, kritikai magatartását fejleszteni, az ellenséges ideológiai befolyásokkal szembeni immunitását edzeni. Mindez feltételezi másfelől azoknak a készségeknek a fejlesztését is, amelyek a tények sokoldalú, pontos magyarázatán át vezetnek a valóság pontos megismeréséhez és az abban való kiigazodás helyes reflexeinek a kialakításához. A fiataloknak rendkívüli igényük az, hogy mikro- és makroviláguk problémáit megvitassák nemcsak a barátaikkal, hanem partnerként a felnőttekkel is. Vita közben érveket keresve csiszolódik a logikájuk, megtanulnak dialektikusan gondolkodni, s megfogalmazni állásfoglalásukat, kimondani és vállalni meggyőződésüket. Ennek az igénynek a kielégítését nem szabad elmulasztani. A benne rejlő óriási nevelési lehetőségek kiaknázása nem lehet csupán egyes felnőttek kedvtelése, magánügye, hanem társadalmi érdek is. Egységes szemlélettel, koordinált eljárásokkal sokat tehetünk nemcsak a szocialista hazafiságra való nevelésben, hanem sokkal jobb, hatékonyabb lehet egész pedagógiai nevelőmunkánk is. Végsősoron jobban megközelíthetjük célunkat: a szocialista ember nevelését.

Fabulya Lászlóné

Pályázati felhívás

A Nógrád megyei Tanács VB Művelődésügyi Osztálya a szocialista jellegű irodalmi, művészeti alkotómunka ösztönzése, a megye szellemi életének céltudatos gazdagítása érdekében Madách Imre-alkotói díj elnyerésére pályázatot hirdet. Írók, képzőművészek, újságírók, pedagógusok, népművelők, politikai munkások kaphatnak lehetőséget színvonalasabb alkotómunkára, eddig elszórtan publikáló szerzők, alkotók, kutatók tervezhetik elmélyültebb munkát igénylő művek létrehozását.

Az alkotói díjat azok kaphatják meg a pályázók közül akiknek a pályázatban benyújtott tervei a dolgozó nép életét bemutató alkotások létrehozására, a munkások, fiatalok megváltozott életének tükrözésére koncentrálnak, illetve szorosan kapcsolódnak Nógrád megye aktuális művelődési feladatainak megoldásához, meggyékn szocialista hagyományaihoz.

A pályázatban számot kell adni az anyaggyűjtés, az alkotás tervezetének előrehaladottságáról, dokumentálni kell, hogy két hónapos intenzív alkotó tevékenységgel a mű elkészül, vagy minőségileg új állapotba, a megvalósuláshoz közelebb kerül.

Az alkotói díj személyenként 7 000 forint, odaitéléséről a megyei tanács végrehajtó bizottsága dönt, s a díj átadására (minden év) január 20-án, Madách Imre születésének évfordulóján kerül sor. A végrehajtó bizottság az alkotói díjat elnyert pályázók rendelkezésére bocsátja a csesztvei Madách Múzeum vendégszobáját is, ahol zavartalan körülményeket teremthetnek munkájukhoz.

A pályázatokat a Nógrád megyei Tanács VB Művelődésügyi Osztályára, 1974. október 1-ig lehet benyújtani.